

İKLİM MÜLTECİLERİNİN HUKUKİ STATÜSÜ MESELESİ: DENİZ SEVİYESİNİN YÜKSELMESİ VE ADA ÜLKELERİNDE YAŞAYANLARIN DURUMU*

*THE MATTER OF THE LEGAL STATUS OF THE CLIMATE REFUGEES:
SEA LEVEL RISE AND SITUATION OF THOSE WHO LIVE IN ISLAND
STATES*

Bilge Sena Erdem**

ÖZ

Bu çalışmada iklim değişikliği sebebiyle göç etmek zorunda kalmış kişilere uluslararası koruma tanınıp tanınmayacağı ve eğer tanınacaksa bu korumanın statüsünün ne olacağı tartışılmıştır. Bu hususta son yıllarda özellikle ada ülkelerinde yaşayan ve deniz seviyesinin yükselmesi ile hayat kalitesi düşen, hatta vatansız kalma riskiyle karşı karşıya kalan kişilerin durumu ön plana çıkmaktadır. Bu tartışma oldukça yeni bir tartışma konusu olduğundan alana dair literatürün de oluşum içinde olduğu söylenebilir, zira iklim değişikliği kaynaklı göçe maruz kalanların hukuki statüsü henüz bir netlik kazanmamıştır. Bu çalışmada öncelikle konu ile ilgili mevzuat ve kavramsal çerçeveye incelenerek iklim mültecisi kavramının statüsü hakkındaki literatüre dair bir çerçeve

* Araştırma Makalesi, Geliş Tarihi: 10.07.2023 / Kabul Tarihi: 09.10.2023.

Beyanlar

Telif Hakkı: Makalenin her türlü yayın, basım, çoğaltma ve dağıtım hakkı, DEHUKAMDER'e (Ankara Üniversitesi Deniz Hukuku Ulusal Araştırma Merkezi Deniz Hukuku Dergisi) aittir. Makalenin bilimsel, etik ve hukuki sorumluluğu yazarlara aittir.

Etik Beyanı: Yazar/yazarlar, bu çalışmanın/makalenin hazırlanması aşamasında etik kurallara uygun olduğunu beyan ederler.

Katkı Oranı: Yazar/yazarlar, söz konusu çalışmanın hazırlanmasında yazarların katkı oranlarının aşağıda gösterildiği şekilde olduğunu beyan ederler:

Bilge Sena Erdem %100

Çatışma Beyanı: Yazar/yazarlar işbu çalışma hazırlanırken, herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan eder.

Varsa Destek ve Teşekkür Beyanı: Bulunmamaktadır.

** Araştırmacı, Ankara Üniversitesi Deniz Hukuku Ulusal Araştırma Merkezi (DEHUKAM); Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Uluslararası Hukuk Anabilim Dalı Araştırmacı (erdem.bilgesena@hbu.edu.tr) (ORCID ID: 0000-0002-3418-4464).

çizilecektir. 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Protokolü ile İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yapılan düzenlemelerle geliştirilen uluslararası koruma genel anlamda mültecilik ve tamamlayıcı korumayı kapsamaktadır. Ayrıca statüsü bireysel olarak belirlenemeyecek kadar çok sayıda kişinin göç etmesi durumlarında geçici ve acil koruma sağlanabilmesi için geçici koruma kavramı ortaya çıkarılmıştır. Uluslararası hukuk kaynaklarında iklim değişikliği nedeniyle göç eden kişileri koruyacak kapsamlı bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak sanayi üretiminin artması ve fosil yakıt tüketimi gibi gerekçelerden dolayı artan küresel ısınma deniz seviyesinin yükselmesine neden olmakta ve özellikle ada devletlerinde yaşayan insanların hayatını olumsuz etkilemektedir. İklim değişikliğinden kaynaklanan sebeplerden dolayı göç etmek zorunda kalanların ya da gelecekte deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle ada devletlerinin su altında kalmasından dolayı meydana gelecek zorunlu göçlerin bu kapsama girip girmediği son zamanlarda giderek artan şekilde gündeme gelen bir tartışmadır.

Anahtar Kelimeler: •İklim Değişikliği •İklim Mültecileri •Ada Devletleri •Zorunlu Göç •İnsan Hakları

ABSTRACT

This study discusses the recognition and the status of international protection of the individuals forced to migrate due to climate change. Since this discussion is relatively up to date, the literature on the field is still in the evolving process as the legal status of those affected by climate-based migration has not been clearly defined yet. The situation of people living in areas affected by rising sea levels has become an especially current topic in the recent years. Their quality of life has declined, and they are even at risk of becoming stateless. In this study, firstly the legislation and conceptual framework related to the topic will be examined, and a framework will be drawn from the literature regarding the status of the concept of climate refugees. The 1951 Geneva Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol, as well as the provisions in the Universal Declaration of Human Rights generally covers the protection of refugees and complementary protection. Additionally, the concept of temporary protection has been introduced for situations where the number of migrants is too large and therefore individual status determination process becomes nearly impossible. Today there is no comprehensive regulation in international law specifically protecting climate change migrants. However, the increase in global warming due to factors such as industry and fossil fuels leads to sea level rise and effect especially those who live in island states. The question whether those forced to migrate due to the effects of climate change or the future forced migrations due to the submersion of island states as a result of rising sea levels fall under the international protection under any current binding international document has become an increasingly discussed topic.

Keywords: •Climate Change •Climate Refugees •Island States •Forced Migration •Human Rights

GİRİŞ

İklim değişikliği küreselleşen dünyanın karşı karşıya kaldığı ve küreselleşmeye içkin biçimde insanların yoksul ya da zengin ayrımı olmaksızın aynı sorunla karşı karşıya kalmaları anlamında küresel bir sorundur. İklim değişiklikleriyle birlikte küresel ısınma, şiddetli yağış, kasırgalar, kuraklık ve heyelan gibi doğa olayları yaşanmakta, bu olaylar can ve mal kayıpları veya yaralanmalara sebep olarak insanları maddi-manevi zarara uğratmaktadır. Çeşitli sanayi kollarının artması, dünya ekonomilerinin hızlı şekilde büyüme göstermesi, nüfusta meydana gelen hızlı artış ve bu artan nüfusun çoğalan tüketimi buna paralel olarak doğal kaynakların azalmaya başlaması ve yenilenemeyen enerji ve malzemelerin kullanılması beraberinde küresel ısınma ve çevre kirliliği gibi insanlığı tehdit eden sorunları ortaya çıkarmıştır¹.

Küresel iklim değişikliği nispeten güncel bir kavramdır zira ilk defa Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler (BM) Çevre ve Kalkınma Zirvesi'nde² (Rio Çevre Zirvesi) uluslararası bir sorun olarak kabul edilmiş ve böylece çok sayıda ülke iklim değişikliğini bir yere kadar da olsa durdurmaya yönelik politikalar geliştirmeye başlamıştır. İklim değişikliği kişilerin yaşanan afetlerin neden olduğu maddi ve manevi zararlara bağlı olarak zorunlu bir biçimde buldukları veya tabii oldukları ülkeyi değiştirmelerine neden olabilmektedir. Bu noktada sorun iklim mültecilerinin hukuki statüsünün belirsizliğinden kaynaklanmaktadır. Uluslararası hukukun herhangi bir alanında iklim mültecilerinin hangi koruma alanından ne şekilde faydalanabileceği açıkça düzenlenmemiştir. İklim mültecilerinin statüsü meselesi hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. İklim değişikliğine bağlı olarak iklim mültecilerinin sayısının gelecekte artması beklendiğinden statü meselesinin çözüme kavuşturulması önem arz etmektedir.

Yukarıda detaylı şekilde değinildiği üzere iklim değişikliği görmezden gelinemeyecek boyutta insan hayatıyla ilişkilidir. Doğal afetler ve çevresel sorunlar nedeniyle insanların yerlerini terk etmek zorunda kalması, küresel ısınma, sel, deniz seviyesinin yükselmesi, kuraklık, çölleşme, tsunami, kasırgalar gibi birçok doğal olayla gerçekleşebilir. Özellikle çölleşme sorunu, tarım

¹ Muhammed Zakir Tufan, Cengiz Özel, 'Sürdürülebilirlik Kavramı ve Yapı Malzemeleri İçin Sürdürülebilirlik Kriterleri' (2018) 1 (2) Uluslararası Sürdürülebilir Mühendislik ve Teknoloji Dergisi 7,11.

² UN: "Conferences Environment and Sustainable Development" <<https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992>> s.e.t. 16 Ağustos 2023.

alanlarının verimsizleşmesine ve su kaynaklarının azalmasına neden olarak insanlar için büyük bir sıkıntı kaynağı oluşturmaktadır. Afrika, iklim değişikliği konusunda en çok etkilenen bölge kabul edilmektedir. Afrika'da iklim değişikliği çölleşme, açlık, susuzluk ve sefalet gibi sorunlarla birlikte gelmektedir. İklim mülteciliği kavramı tarihsel olarak incelenecek olursa Pasifik Okyanusu'nda yaşayan Tuvalu halkı, küresel ısınmanın neden olduğu deniz seviyesi yükselmesi sonucunda ülkelerini terk ederek Yeni Zelanda ve Avustralya'ya yerleşen bir topluluk olarak dünyadaki ilk iklim mültecileri kabul edilmektedir³. Deniz seviyesinin yükselmesi özellikle Bangladeş gibi ülkelerde kara kaybına neden olarak tarımı olumsuz etkilemektedir⁴. Kuraklık ve çölleşmenin yanı sıra, örneğin Aral Gölü'nün kuruması sonucu yükselen tozlar, çevredeki bölgelerin kirlenmesine, tuzlanmasına ve kuraklık yaşanmasına neden olmuştur. Bu sorunlar nedeniyle, 1992'den bu yana Aral Gölü civarından yaklaşık 100.000 kişi zorunlu olarak göç etmiştir⁵. Küresel ortalama yüzey sıcaklığı, 1901'den bu yana ortalama olarak on yılda 0.15°F artış göstermiştir. Dünya çapında, kayıtlara geçmiş en sıcak yıl 2015 yılı olarak tespit edilmiştir. 2006-2015 döneminin termometre bazlı gözlemler başladığından beri kaydedilen en sıcak on yıl olduğu söylenmektedir⁶.

Bazı bölgeler iklim değişikliklerinden birincil derecede etkilenmekte ve bu değişime karşı savunmasız kalmaktadır. Ülkelerin kıyı şehirleri iklim değişikliklerine karşı özellikle savunmasız bölgeler arasında yer almaktadır. Deniz ticaretinin yoğunlaşmasının da etkisiyle dünyanın en büyük şehirlerinden bazıları kıyı bölgelerinde yer almaktadır. İklim değişikliğine bağlı olarak yükselen deniz seviyeleri ve fırtınalar bu şehirlerin savunmasızlıklarını artırmaktadır. İklim değişikliğine bağlı afetler kıyı şehirlerindeki insanların geçim kaynaklarına, mülklerine, şehirlerin altyapılarına ve kimi zaman canlarına tehdit oluşturmaktadır. OECD'nin açıkladığı araştırmalara göre sel riskine karşı en savunmasız liman şehirlerinin bulunduğu ülkelerden bazıları Hindistan, Çin, Amerika Birleşik Devletleri, Hollanda ve Japonya'dır. Ancak ülkelerin bu afetlere ne ölçüde maruz kalacakları ve savunmasızlıklarının derecesi nüfus ve

³ İmam Bakır Kanlı, ve Doğan Başköy, 'Küreselleşme ve Çevre Sorunları Bağlamında Göç: İklim Mültecileri' (2018) 6 (3) Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi 40,46.

⁴ Simon Caney, 'Climate Change, Human Rights and Moral Thresholds' Stephen Humphreys (ed.), Human Rights and Climate Change (Cambridge University Press 2010) 81.

⁵ Kanlı, 34.

⁶ U.S. Environmental Protection Agency 'Climate Change Indicators in the United States' <https://www.epa.gov/sites/production/files/2016-08/documents/climate_indicators_2016.pdf> s.e.t. 23 Mayıs 2023.

altyapı seviyesine bağlı olarak değişmektedir. Şehirler ve yoksul nüfus ise iklim değişikliğine karşı özellikle savunmasızdır. Zira sıcak hava dalgaları kırsal alanları şehirlere göre daha az etkilemektedir. Beton ve asfalt kullanımı yaygın olan şehirlerde sıcak hava dalgaları etkisini daha sert şekilde hissettirmektedir. Ortalama yıllık sıcaklıklar, kentlerde kırsal alanlara kıyasla 3.5 ila 4.5 °C daha yüksektir. Söz konusu farkın her on yılda 1 °C' daha artış göstermesi beklenmektedir. İklim değişikliği ve yoksulluk ilişkisi ise barizdir. Yoksul nüfus genellikle daha savunmasız bölgelerde yerleşmeleri ve hava olayları ile değişen iklim koşullarından kendilerini korumak için yeterli ve verimli kaynaklara sahip olmamaları nedeniyle iklim değişikliklerine karşı daha savunmasızdır⁷.

Sanayileşme ile kontrolsüzce kullanılan kaynaklar ile çevreye verilen zarara dair endişelerin 1970'li yıllarda ortaya çıkmasıyla 1972 yılında Stockholm'de Çevre ve İnsan Konferansı yapılmıştır. Bu konferans ile ilk defa uluslararası alanda sanayileşmenin çevre üzerindeki olumsuz etkileri tartışılmıştır⁸. Daha sonrasında sürdürülebilir kalkınmanın tanımlanarak çevrenin öneminin vurgulandığı BM'nin yayınladığı 1987 tarihli Bruntland Raporu ve 1992 tarihli Rio Çevre Zirvesi ile sürdürülebilir kalkınma ve çevreye dair önemli kararlar alınmıştır⁹. 2015 yılında Paris'te düzenlenen 1992 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) 21. Taraflar Konferansında iklim değişikliği ile ilgili temel bir belge olan Paris Antlaşması devletlerce kabul edilmiştir. 175 ülke, küresel ölçüde COP21 Zirvesinde 2020 sonrası için sera gazı emisyonunun azaltılması yönünde taahhütte bulunmuştur. Türkiye de Paris Antlaşması'nı 22 Nisan 2016 tarihinde imzalamış, 7 Ekim 2021 tarihinde Cumhurbaşkanı Kararı ile onaylanmış ve iç hukuktaki onay sürecini de tamamlanmıştır¹⁰. Atılan somut adımlara bakıldığında devletlerin genel ölçüde küresel ısınmaya dair farkındalıklarının bulunduğunu söylemek mümkün görünmektedir.

İklim değişikliği nedeniyle göç ilk defa COP21 Paris İklim Zirvesi'nde ciddi anlamda konu edilmiştir. COP21 Zirvesi'nde alınan kararlarda iklim

⁷ OECD 'Local-National Climate Policy Linkages' <<https://doi.org/10.1787/9789264091375-13-en>>, 225 s.e.t. 23 Mayıs 2023.

⁸ Ecehan Ozmehmet, 'Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları' (2008) 3 (12) Yaşar Üniversitesi E-Dergisi 1853,1876.

⁹ Zeki Tüyen, 'İşletmelerde Sürdürülebilirlik Kavramı ve Sürdürülebilirliği Etkileyen Etmenler' (2020) 19 (37) İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 92,93.

¹⁰ T.C. Dışişleri Bakanlığı 'Paris Antlaşması,' <<https://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa>> s.e.t. 7 Temmuz 2023.

değişikliğine bağlı göç yer almaktadır. Buna rağmen 2015 yılında kabul edilen Paris Antlaşması'nın içerisinde iklim mülteciliği veya iklim göçmenliği konusuna değinilmemiştir¹¹. Bölgesel açıdan önem taşıyan yeniliklerden biri Nansen Girişimi'dir. İsviçre ve Norveç hükümetlerinin bir araya gelerek verdiği bir taahhüde dayanan bu girişimde iklim değişikliğine bağlı zorunlu göç gerçekliği kabul edilmiş ve 21. yüzyılda uluslararası toplumu ilgilendiren en büyük problemlerden biri olarak görülmüştür. Nansen Girişimi iklim değişikliği nedeniyle yer değiştiren kişilerin korunma ihtiyaçlarını ele alarak etkili çözümleri belirlemek ve ortak çözümler üzerinde uzlaşma sağlamayı amaçlayan devlet tabanlı bir işbirliği sürecidir. Söz konusu girişim genel anlamda kabul görse de kapsamının şiddetli hava olaylarına bağlı zorunlu göç ile sınırlı kalması girişimin olumsuz bir yönüdür. Şiddetli hava olayları ile zorunlu göç arasında nedensellik bağı kurulması oldukça kolay olsa da deniz seviyelerinin yükselmesi gibi yine iklim değişikliklerinden kaynaklanan diğer bazı sonuçlar kapsam dışı bırakılmıştır¹².

Devletlerin farkındalığına rağmen küresel ısınma ve etkileri üzerinde yeterli nitelikte adımlar atıldığı söylenememektedir. Gelecekte çevre sorunlarının artması beklenmekte ise de uluslararası alanda bu duruma yeterli ve verimli çözümler alınmamış olması, telafisi zor veya imkansız sonuçlara yol açabileceğine dair endişe uyandırmaktadır¹³. Massachusetts v. EPA kararında ABD Yüksek Mahkemesi, deniz seviyesi yükselmesinin halihazırda Massachusetts kıyılarındaki kara alanlarının kaybına sebebiyet vermeye başlamış olduğunu açıklamıştır¹⁴. Deniz seviyesinin yükselmesi ve tarım sektörü üzerindeki etkileri kadar devletlerin iklim değişikliğinin etkilerini azaltma amaçlı aldığı önlemler de insanları doğrudan etkilemektedir. İklim değişikliğine nispeten savunmasız bölgelerde örneğin kıyı bölgelerinde veya korunma önlemlerinin ulaşmadığı daha yoksul bölgelerde yaşayan ve kendi ülkelerinin

¹¹ Sumudu Anopama Atapattu, 'A new category of refugees? 'Climate refugees' and a gaping hole in international law', Simon Behrman and Avidan Kent (editörler) Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?, (B.1, Routledge 2018) 34.

¹² Atapattu, 44,45.

¹³ Kanlı, 29.

¹⁴ Massachusetts v. EPA, 549 U.S. 497 (2007) 'According to petitioners' unchallenged affidavits, global sea levels rose somewhere between 10 and 20 centimeters over the 20th century as a result of global warming. MacCracken Decl. 5(c), Stdg. App. 208. These rising seas have already begun to swallow Massachusetts' coastal land. Id., at 196 (declaration of Paul H. Kirshen 5) 216 (MacCracken Decl. 23)'.

insan hakları korumasından faydalanamayan kişileri saptamak ve bu kişilerin insan haklarının korunmasına dair gerekli önlemleri almak önem taşımaktadır¹⁵.

I. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KAVRAMI VE GÖÇ

İklim değişikliğinin etkileri en temel olarak hava sıcaklıklarında artış, olağanüstü hava koşulları ve deniz seviyelerinin yükselmesidir. İklim değişikliği olağanüstü sıcaklık veya soğukluklara neden olabilmektedir. Sıcak dalgalar özellikle yaşlı veya çocuklarda baygınlık, hastalık ve hatta ölümlere neden olabilmektedir. Aşırı soğuklar ise hipotermiye yol açabilmektedir. Yağış ve fırtınaların olağanüstü seyretmesi veya karların birden erimesi gibi iklim değişikliğine bağlı olaylar sonucu sel riski ile karşı karşıya kalınabildiği gibi aşırı sıcaklıklar ve yağış olmaması nedeniyle kuraklık da ortaya çıkabilmektedir. Yağışlardan bitki ve hayvanlar da etkilenmektedir. Kurumuş bitki ve ağaçlar yangın riskini arttırmaktadır. Kara sıcaklığının etkilendiği gibi denizler de iklim değişikliğinden etkilenmektedir. Deniz seviyesinin yükselmesi sel riskini artırmakta ve bazı bölgeler su altında kalmaktadır. Özellikle ada ülkeleri söz konusu olduğunda milyonlarca insanın vatansız kalma tehlikesi ortaya çıkmaktadır. Görüldüğü üzere iklim değişikliğinin birçok etkisi bulunmakta ve bu etkiler zincirleme olarak diğer başka olay ve durumları tetikleyerek insanları tehdit etmektedir. İklim değişikliğine bağlı olarak değişen çevre koşullarının insan hayatına karşı oluşturduğu doğrudan risklerden bazıları aşırı sıcaklık, hava, gıda ve su kalitesinin düşmesi, sıcaklığa bağlı hastalıklar, gıda veya suyun kalitesinin düşmesine bağlı hastalıklar, kalp hastalıkları, ruhsal bozukluklar ve strestir¹⁶.

İnsanlar çoğu zaman yalnızca iklim değişikliğine bağlı nedenlerle göç etmemekte, iklim değişikliğine bağlı olarak göç eden kişilerin göç nedenleri arasında iklim değişikliğinin yanında refah seviyesi, iş arayışı, yoksulluk gibi diğer birtakım nedenler bulunmaktadır. İklim değişikliğine bağlı zorunlu göç ise biraz daha farklıdır. Örneğin yaşadığı şehir veya ülke sular altında kalmış bir kişinin durumu yalnızca hava sıcaklığındaki artışa bağlı olarak göç eden kişiden farklıdır. Uluslararası hukukta iklim mültecisi terimi hukuki bir statü olarak

¹⁵ John C. Mutter, and Kye Mesa Barnard, 'Climate Change, Evolution of Disasters & Inequality' Stephen Humphreys (ed.), Human Rights and Climate Change (Cambridge University Press 2010) 296.

¹⁶ U.S. Environmental Protection Agency 'Climate Change Indicators in the United States' https://www.epa.gov/sites/production/files/2016-08/documents/climate_indicators_2016.pdf s.e.t. 23 Mayıs 2023.

tanınmış değildir. Çoğunlukla sosyal veya siyasi nedenlerden kaynaklı olarak 1951 Sözleşmesine dayanarak mülteci statüsü alan kişiler Sözleşmenin kapsamında yer aldığından iklim mültecileri Sözleşmedeki korumadan faydalanamamaktadır. Zira iklim mültecileri en temel olarak kuraklık, sel, şiddetli hava olayları ve deniz seviyesinin yükselmesi gibi iklim değişikliğinden kaynaklanan durumlar nedeniyle zorunlu olarak göç eden kişileri ifade etmektedir. Çalışmanın son bölümünde hem doktrinde savunulan hem de bazı ülkelerde uygulanan ve bu kişilere sağlanan veya sağlanabilecek korumaya dair çözüm önerilerine yer verilmiştir¹⁷. İklimle bağlı çevre değişiklikleri su ve gıda gibi doğal kaynaklara erişimi zorlaştırarak bazı silahlı çatışmaları ortaya çıkarabilmektedir. İklim değişikliğine bağlı olarak etkilenen insan davranışları uluslararası göçü de etkilemektedir. İklim değişikliğini önleme veya etkilerini azaltmaya dair sürdürülebilirlik ve kalkınma projeleri de göçü teşvik etmektedir. Böylece bazı iş kolları azaltılarak diğer bölgelerdeki iş kolları teşvik edilebilmektedir. Aynı zamanda kişilerin iklim değişikliğinin önlenmesi daha zor olan bölgelerden (örneğin sular altında kalma ihtimali yüksek olan kıyı şehirlerinden) daha korunaklı bölgelere göçü de teşvik edilmektedir¹⁸.

İklim değişikliği, kalkınma kavramını değiştirerek gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasında farklı uygulamalara neden olmuştur. Zira gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelerin iklim değişikliği ile mücadelede aldığı önlemleri alması ekonomik açıdan büyük ölçüde sürdürülebilir görünmemektedir¹⁹. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (ICESCR) 2. maddesi 1. fıkrasında²⁰ yer alan ve gelişmekte olan ülkelerin uluslararası yardımı öncelikle sosyal ve ekonomik ihtiyaçları gidermek için ulusal anlamda kullanmaları gerektiğine dair hüküm BMİDÇS'in 4. maddesi

¹⁷ Atapattu, 36.

¹⁸ Benoit Mayer, 'Who Are "Climate Refugees"? Academic Engagement in The Post-Truth Era', Simon Behrman and Avidan Kent (editörler) Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse? (B.1, Routledge 2018) 90.

¹⁹ Stephen Humphreys, 'Competing Claims: Human Rights and Climate Harms' Human Rights and Climate Change (Introduction) ed. Stephen Humphreys (Cambridge University Press 2009) 38.

²⁰ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), 1966, Article 2/1. 'Each State Party to the present Covenant undertakes to take steps, individually and through international assistance and co-operation, especially economic and technical, to the maximum of its available resources, with a view to achieving progressively the full realization of the rights recognized in the present Covenant by all appropriate means, including particularly the adoption of legislative measures'.

7. fıkrasında dolaylı olarak yer almaktadır²¹. Bu madde ile gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler arasında Sözleşme’de yer alan yükümlülüklerin yerine getirilmesi bakımından birtakım farklılıklar öngörülmüştür. Böylece bu maddeye göre gelişmekte olan devletlerin birinci önceliğinin ekonomik ve sosyal kalkınma ile yoksulluğun ortadan kaldırılması olduğu dikkate alınarak yükümlülükleri yerine getirmekteki başarıları değerlendirilecektir²².

1. İklim Mülteciliğinin Tanımı

İklim mültecilerini ilgilendiren bazı önemli uluslararası kaynaklar 1992 Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, 1997 Kyoto Protokolü, Paris Antlaşması, Ozon Tabakasının Korunması İçin Viyana Sözleşmesi ve Ozon Tabakasını İncelten Maddelere İlişkin Montreal Protokolü’dür. Sayılan Sözleşme ve Protokollere Türkiye de üyedir. BMİDÇS, 1992 yılında gerçekleştirilen Rio Çevre Zirvesi’nde devletlerin imzasına açılmıştır. BMİDÇS’nin 2020 yılına kadarki uygulama aracı Kyoto Protokolü iken 2020 yılından sonra Paris Antlaşması da uygulama aracı haline gelmiştir²³. BMİDÇS’nin ana karar alma organı “Taraflar Devletler Konferansı”dır (*Conference of Parties:COP*). Sözleşmeye taraf devletler COP Zirvelerinde temsil edilmekte ve bu şekilde Sözleşmenin veya COP’lar tarafından kabul edilen diğer hukuki belgelerin uygulanmasını denetleyebilmektedir²⁴.

İklim değişikliklerine ve çevresel felaketslere bağılı göçler sadece insanlar için değil aynı zamanda uluslararası ve bölgesel güvenlik açısından da tehlike oluşturabilmektedir. Bu nedenle iklim değişikliklerinin önlenmesi ve çözümlenmesi için uluslararası antlaşmalar yapılmıştır. Çevrenin korunmasına yönelik adımlar atılmış olduğu yadsınamaz. Ancak bu antlaşmaların, sorunların

²¹ Humphreys, ‘Climate’ 50.

²² Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), 1992 <https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/webmenu/webmenu12421_1.pdf> s.e.t. 18 Ağustos 2023, Madde 7 ‘Gelişmekte olan ülke Taraflarının Sözleşme’den doğan yükümlülüklerini yerine getirmelerindeki başarı derecesi, gelişmiş ülke Taraflarının Sözleşme kapsamındaki malî kaynaklar ve teknoloji transferine dair yükümlülüklerini yerine getirmedeki etkinliğe bağımlı olacak, ekonomik ve sosyal kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasının gelişmekte olan ülke Tarafları açısından birinci ve en önemli öncelik olduğu hususu tümüyle dikkate alınacaktır’.

²³ T.C. Dışişleri Bakanlığı ‘BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ <<https://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi.tr.mfa>> s.e.t. 7 Temmuz 2023.

²⁴ UNFCCC ‘Conference of the Parties (COP)’ <<https://unfccc.int/process/bodies/supreme-bodies/conference-of-the-parties-cop>> s.e.t. 4 Temmuz 2023.

kalıcı çözümüne katkıda bulunup bulunmadığının tartışmalı olduğu yeniden vurgulanmalıdır. Benzer şekilde, iklim değişikliklerine bağlı olarak yer değiştiren insanların korunması için henüz somut bir uluslararası adım atılmamıştır. İklim değişikliği konusunda hükümetler, sivil toplum örgütleri ve bireyler birlikte çalışmalıdır. İklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için sera gazı emisyonlarının azaltılması, yenilenebilir enerjinin kullanımının artırılması ve enerji verimliliğinin artırılması gibi adımlar atılarak iklim değişikliğinin yol açabileceği çevre mültecileri sayısı azaltabilir ve insanların yaşam kalitesini iyileştirebilir²⁵. Ancak yine de iklim mültecilerinin durumunun ve hukuki statüsünün ne olacağına dair sorunun çözülmesi gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) iklim değişikliğinin insan hayatını ciddi anlamda etkilediğini ve en basit haliyle dahi hayat kalitesiyle ilişkili olduğunu ve iklime bağlı zorunlu göç eden kişilerin korunmaya ihtiyaç duyduğunu kabul etmektedir. Uluslararası Göç Örgütü ise her zaman iklim mültecilerini kapsayıcı bir yaklaşım izlemiştir. 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi²⁶'nin yorumuyla veya yeni bir protokol veya sözleşme ile ortaya konacak genişletilmiş bir mülteci kapsamı, iklim değişikliği nedeniyle göç etmesi beklenen büyük bir insan topluluğunun temel ihtiyaçlarını ve insan haklarını karşılamak için önem taşımaktadır²⁷.

İklim mültecileri Williams'a göre; geçici, insan faaliyetlerinden kaynaklı olarak daimi veya daha iyi bir hayat standardı arayışıyla ülkelerini terk eden kişiler olmak üzere üç türde sınıflandırılmıştır. Geçici yer değiştirme, genel anlamda doğal afetler sonucu insanların yaşadıkları yerlerden ayrılması ve yaşadıkları yerden ayrılmalarını gerektiren nedenler sona erdiğinde geri dönmeleridir. Daimi yer değiştirme halinde insan kaynaklı çevresel afetler insanları yaşadıkları yerden bir daha dönmeyecek şekilde ayrılmaya itmektedir. Bu duruma baraj yapımı örnek olarak gösterilebilir. Son iklim mülteci türü ise daimi veya geçici çevresel faktörler sebebiyle yaşadığı yerden ayrılarak daha iyi bir yaşam standardı sunacak ülkelere göç eden kişilerden oluşmaktadır. İklim mülteçiliğinde bir diğer ayırım, süreye göre yapılan ayırım olup geçici, uzun dönem ve daimi iklim mültecileri olarak üçlü bir ayırım söz konusudur. Ayrıca insan kaynaklı/doğal afetlerden kaynaklanan iklim mülteçiliği, ülkenin

²⁵ Nuray Ekşi, 'İklim Mültecileri' (2016) 2 (2) Göç Araştırmaları Dergisi 10,58 (Mülteci).

²⁶ Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi, 1951.

²⁷ Atapattu, 36,40.

değiştirilmesi söz konusu olan sınır aşan yer değiştirme ve aynı ülke içindeki göçü ifade eden ülke içinde yer değiştirme gibi farklı ayrımlar da söz konusudur²⁸.

İklim değişiklikleri kişilerin sağlık, özgürlük, mülk, temel ihtiyaç ve istihdamlarına dair zorluklar ortaya çıkarmaktadır²⁹. Ayrıca iklim değişikliklerinden etkilenen kişiler yaşam standartları, eğitim, sağlık ve refahlarına dair bazı tehditlerle karşılaşmaktadır³⁰. Deniz seviyesinin yükselmesi tarım, turizm, enerji, ulaştırma ve deniz ticareti gibi farklı sektörleri etkileyerek insanların geçim kaynaklarını yakından ilgilendirmektedir. Artan hava sıcaklıkları tarım bitkileri ve yabancı otların büyüme hızını etkilediği gibi; değişen sıcaklık, yağış ve güneş ışığı seviyeleri bitki ve hayvanlardaki üretkenliği etkilemektedir. Yükselen deniz seviyeleri ve sel gibi olaylar nedeniyle tarım alanları su altında kalmakta ve kıyı bölgelerinde yer altı sularında tuzluluk görülmektedir³¹.

Deniz seviyesinin yükselmesinin belki de en ağır sonucu bazı yerleşim yerlerinin tamamen yaşanmaz hale gelme riski ile karşı karşıya kalmasıdır. Çevrenin küresel boyutta zarar görmesi çevrenin korunması ve yönetimi bakımından uluslararası toplumu tedirgin etmiştir. Sanayinin gelişmesiyle odak noktası haline gelen küresel ısınmadan kaynaklanan iklim değişikliği birçok insanın hayatta kalma mücadelesi vermesine neden olmuştur. İklim değişikliğinden etkilenerek yaşamlarını sürdürebilmek veya temel ihtiyaçlara ulaşabilmek için kişiler daha yaşanabilir yerlere doğru göç etmektedir³².

İklim değişikliği ve sonuçları özellikle de 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 3. maddesinde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinde yer alan yaşama hakkı ve 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 25. maddesinde yer alan ve 1972 Stokholm Birleşmiş Milletler

²⁸ Angela Williams, 'Turning the Tide: Recognizing Climate Change Refugees in International Law' (2008) 30 (4) Law&Policy 500,507.

²⁹ Rafiqul Islam, 'Climate Refugees and International Refugee Law' Rafiqul Islam and Jahid Hossain Bhuiyan (editörler), An Introduction to International Refugee Law (B.1, Martinus Nijhoff Publishers 2013) 231.

³⁰ The submission of Maldives to UNHCHR under Human Rights Council Resolution, 'Human Rights and Climate Change' <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/ClimateChange/Submissions/Maldives_Submission.pdf> s.e.t. 7 Temmuz 2023.

³¹ Anupama Mahato, 'Climate Change and its Impact on Agriculture' (2015) 4 (4) International Journal of Scientific and Research Publications 2250,3153.

³² Islam, 235.

İnsan Çevresi Konferansı Bildirgesi'nde de vurgulanmış olan çevre hakkını yakından ilgilendirmektedir. Bildirge'de her insanın onurlu ve iyi bir yaşam sürmeye olanaklı bir çevrede; özgürlük, eşitlik ve tatmin edici yaşam koşulları temel hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir³³. Bildirge'de yer alan bir diğer ilke de devletlerin; insan sağlığına, canlı kaynaklara ve deniz yaratıklarına zarar veren deniz kirliliğini önlemek için her türlü önlemi almaları gerekliliğidir³⁴. Ülkemizde de Anayasa'nın 17.maddesi³⁵ ile yaşama hakkı, 56.maddesi³⁶ ile çevre hakkı güvence altına alınmıştır.

Uluslararası Adalet Divanı çevrenin korunmasının insan haklarının esaslı bir parçası olduğunu ve özellikle yaşam ve sağlık hakları açısından zaruri olduğunu ifade etmiştir³⁷. 28 Temmuz 2022 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararında³⁸ temiz, sağlıklı ve sürdürülebilir bir çevrede yaşama hakkı diğer haklar ve mevcut uluslararası hukukla bağlantılı bulunmuş ve bu hakkın korunmasının teşvik edilmesi için uluslararası çevre hukuku ilkeleri çerçevesinde çok taraflı çevre antlaşmalarının tam olarak uygulanmasını gerektiği ifade edilmiştir. Bu Karar ile Devletlerin insan haklarına saygı duyma, onları koruma ve uygulanmalarına destek verme ve çeşitli uluslararası belgelerde öngörüldüğü üzere insan haklarını korumak için tedbirler alma yükümlülüğü yeniden vurgulanmıştır. Karar'da vurgulanan bir diğer önemli husus ise gelişmiş ülkeler tarafından gelişmekte olan ülkelere (özellikle de yoksul, çok borcu olan ülkeler, en az gelişmiş ülkeler, denize kıyısı olmayan gelişmekte olan ülkeler ve gelişmekte olan küçük ada devletlerinin yanı sıra orta gelirli ülkelere) iklim değişikliği ile mücadele ve çevre hakkının korunması alanlarında yardım edilmesinde ve insan kapasitesi ile kurumsal ve teknolojik kapasitelerinin geliştirilmesinde uluslararası işbirliğinin önemli rolüdür³⁹. Sonraki bölümlerde

³³ United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, (16 June 1972); U.N. General Assembly Resolutions 2994/XXVII, 2995/UVII and 2996/XXII (15 December 1972).

³⁴ Stokholm Bildirgesi: Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı Bildirgesi, 1972.

³⁵ Madde 17 – Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.

³⁶ Madde 56 – Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.

³⁷ Gabcikovo-Nagymaros Project (Hungary v Slovakia), [1997] ICJ Rep 92.

³⁸ 28 Temmuz 2022 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı (A/RES/76/300).

³⁹ İnsan Hakları Derneği, 'BM Genel Kurul Kararı: 'Bir İnsan Hakkı Olarak Güvenli, Temiz, Sağlıklı ve Sürdürülebilir Çevre Hakkı,' <<https://www.ihd.org.tr/bm-ilke-karari-bir-insan-hakki-olarak-guvenli-temiz-saglikli-ve-surdurulebilir-cevre-hakki/>> s.e.t. 16 Ağustos 2023.

daha detaylı olarak değinileceği gibi çeşitli uluslararası mahkemelerin önüne konuya ilişkin birtakım başvurular gelmiş olsa da, tatmin edici bir sonuca ulaşıldığını söylemek şu an için mümkün görünmemektedir.

2. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde İklim Mültecileri

Yukarıdaki detaylı açıklamalardan sonra 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen mülteci tanımına bakıldığında, Sözleşme'ye göre; 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar nedeniyle ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri sebebiyle ve zulme uğrayacağından haklı sebeple korktuğundan vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanamayan veya söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyenler ya da vatansız olup bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesine dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişiler mülteci kabul edilmiş olup söz konusu tanımda, iklim değişikliklerinden söz edilmediği görülmektedir. Sözleşme'nin 1967 Protokolü ile '1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar' ifadesinin metinde dahil edilmemesinin kararlaştırılması ile coğrafi ve tarihsel sınırlandırma kaldırılmıştır⁴⁰.

A. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde Mültecilik Statüsünü Kazanmak İçin Gerekli Olan Şartlar

1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımının bir şartı olan 'zulme uğrayacağına dair haklı korku' tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda bu korkunun yalnızca tanımda sayılmış gerekçelerle ortaya çıkması gerekmektedir. Bu gerekçeler ırk, din, milliyet, belirli bir toplumsal gruba mensubiyet veya siyasi görüştür. Açıkça görülebileceği gibi iklim değişikliği 1951 Sözleşmesinde mültecilik statüsü kazanmak için gerekli nedenlerden biri değildir. Aynı zamanda koruma talep eden kişinin kendi devletinin korumasından yararlanamaması nedeniyle bir başka devletin korumasından faydalanmayı talep etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla mülteci hukukunun temelleri devletlerin ortak koruma sorumluluğuna dayanmaktadır. Özellikle son zamanlarda ivme kazanan bir yaklaşım ise iklim değişikliği gibi küresel etkileri olan ve insan yaşamını etkileyen ve uluslararası alanda şekillenmesi zorunlu olan alanların artık klasik egemenlik anlayışına göre düzenleme alanı olmaktan çıkmış olduğu görüşünü

⁴⁰ Simon Behrman and Avidan Kent, 'Overcoming the Legal Impasse? Setting the scene' Simon Behrman and Avidan Kent (editörler) Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse? (B.1, Routledge 2018) 10.

savunur⁴¹. Devletlerin geçmişte baskın olan egemenlik ilkesi özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkileri nedeniyle yerini koruma sorumluluğu ilkesine bırakmaktadır⁴². Devletlerin koruma sorumluluğu ilkesi özellikle devletin kara ülkesinin iklim değişikliği nedeniyle ortadan kaybolduğu (örneğin altında kaldığı) durumlarda iklim mültecileriyle ilgili olarak da uygulanabilir⁴³.

1951 Sözleşmesindeki mülteci tanımı 4 temel hukuki şartı içermektedir. Bu şartlar;

- a- zulüm göreceğine dair haklı bir korku;
- b- bu zulmün ırk, din, milliyet, bir toplumsal gruba mensubiyet veya siyasi fikirden kaynaklanması;
- c- başvuruçuların vatandaşı olduğu ülkeyi veya ikamet ettiği ülkeyi terk etmiş olması
- d- başvuruçuların ülkelerine dönememesi veya dönmekte isteksiz olmasıdır⁴⁴.

Görüldüğü gibi sözleşmeye göre mültecilik statüsü söz konusu olduğunda iklimle veya daha özel olarak deniz seviyesinin yükselmesi ve ada devleti vatandaşlarının vatansız kalma riski ile ilgili bir referans yoktur. Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin uluslararası antlaşmaların yorumlanmasına ilişkin 31.maddesinin 1.fikrasına göre “Bir andlaşma, hükümlerine andlaşmanın bütünü içinde ve konu ve amacının ışığında verilecek alelade manaya uygun şekilde iyi niyetle yorumlanır.” Dolayısıyla öncelikli olarak antlaşmaların lafzına bağlı kalınarak yorum yapılması gerekmektedir⁴⁵. Amaçsal yorum ile ise norm metninin amacı araştırılmakta, örneğin antlaşmanın korumayı hedeflediği kişi grubunun esasında kim olduğu belirlenmektedir⁴⁶. Bir görüşe göre, iklim

⁴¹ A. Füsün Arsava, 'Egemenlik ve Koruma Sorumluluğu' (2011) 15 (1) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 103.

⁴² Arsava, 105.

⁴³ Atapattu, 41.

⁴⁴ Islam, 221.

⁴⁵ Ali İbrahim Akkutay, Diplomatik Koruma ve İnsan Hakları İlişkisi (Adalet Yayınevi 2013) 144,145.

⁴⁶ Yorum metotları için daha fazla bilgi için bkz. Ömer Gedik, Anayasa Mahkemesi Kararlarının Yorum Yöntemleri Açısından İncelenmesi, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013); Murat Erdoğan, Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Temel Hak ve Özgürlüklerin Yorumu (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019) 32,33.

mültecileri 1951 Sözleşmesi'nin mültecilik statüsü kazanma şartını sağlamaktadır ve tüm üye ülkeler iklim mültecilerine koruma sağlamak zorundadır⁴⁷. Özetlemek gerekirse bu görüş, 1951 Sözleşmesi'nde mültecilik tanımını içeren lafzın, insan hakları analizi yoluyla veya bölgesel ihtiyaçlar dayanak gösterilerek genişletilebileceği ve iklim mültecilerini kapsar hale getirilebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca bu görüş ile devletlerin neden olduğu iklim değişikliğinin de zulüm kavramının içerisine sokulabileceği tartışılmaktadır. Bu görüş aynı zamanda iklim mültecilerinin çevresel açıdan kendisini korumaktan nispeten aciz olan bir toplumsal gruba ait olmaları nedeniyle zarar gördüğünü öne sürmektedir⁴⁸. Bölgesel ihtiyaçlar dayanak gösterilerek Sözleşme'deki mülteci tanımı kapsamının genişletilmesi hususunda özellikle Afrika Birliği Örgütü'nün Afrika'daki Mülteci Problemlerinin Özgül İlkelerini Belirten Sözleşmesi ile “mülteci” kavramını “vatandaşlık veya milliyet yoluyla bağlı olduğu olduğu ülkenin tamamında veya bir kısmında ciddi şekilde kamu düzenini bozan dış saldırı, işgal, yabancı hâkimiyet veya dış olaylar nedeniyle, yerleşim yerini terk etmek zorunda kalan ve ülkesinin dışında başka bir yerde sığınma arayan kişiler” olarak tanımlaması⁴⁹ örnek gösterilmektedir⁵⁰. Benzer şekilde, bağlayıcı olmayan Cartagena Mülteciler Bildirisi'nde mülteciler “ülkelerini, hayatlarını, güvenlik veya özgürlüklerini tehdit eden genel şiddet, yabancı saldırı, iç çatışmalar, insan haklarının kitlesel ihlali veya kamu düzenini ciddi şekilde bozan diğer koşullar nedeniyle terk etmiş kişiler” olarak tanımlanmaktadır⁵¹.

İklim mültecilerinin 1951 Sözleşmesi'ne dahil edilip edilemeyeceği hususunda ağır basan görüş, iklim mültecilerinin 1951 Sözleşmesi kapsamında mülteci sıfatı kazanamayacağı yönündedir. 1951 Sözleşmesi'nde yer alan mülteci tanımı oluşturulurken devletin korumasından faydalanamayan veya kendi devletlerinin insan haklarını ihlal eden fiillerine karşı korumaya ihtiyacı olan

⁴⁷ Jessica B. Cooper, 'Environmental Refugees: Meeting the Requirements of the Refugee Definition' (1998) 6 (2) New York University Environmental Law Journal 480,530.

⁴⁸ Cooper, 486,489.

⁴⁹ UNHCR: 'OAU Convention' <<https://www.unhcr.org/media/oau-convention-governing-specific-aspects-refugee-problems-africa-adopted-assembly-heads>> s.e.t. 4 Ekim 2023.

⁵⁰ Katrina Miriam Wyman, 'Responses to Climate Migration' (2013) 37 Harvard Environmental Law Review 180; Andrew E. Shacknove, 'Who is a Refugee?' (1985) 95 (2) Ethics 275.

⁵¹ UNHCR: 'Cartagena Declaration' <<https://www.unhcr.org/media/cartagena-declaration-refugees-adopted-colloquium-international-protection-refugees-central>> s.e.t. 5 Ekim 2023.

bireylere koruma sağlamak hedeflenmiştir⁵². İklim mültecilerinin durumuna bakıldığında ise bu kişilerin devletlerinin korumasından hala yararlanabildiğini ve çoğunlukla devletlerin iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak adına yetersiz kalsa dahi çaba sarf ettiğini söylemek mümkün görünmektedir⁵³.

Her ne kadar kimi yazarlar tarafından mültecilik kavramının dönemin koşulları ve ihtiyaçları gereğince geniş yorumlanması gerektiği öne sürülse de⁵⁴, uluslararası mahkemelerin uluslararası hukuk kaynaklarında bir tanımın lafzında yer almayan ve kapsama devlet iradesine uygun şekilde sokulamayan bir kavramı genişletici yorum yaparak kapsama dahil etmesi mahkemenin hukuk yaratması anlamına geleceğinden⁵⁵, bizim de katıldığımız görüşe uygun olarak iklim mültecilerinin Sözleşme'nin kapsamına sokulması mümkün görünmemektedir⁵⁶. Zira uluslararası hukukta egemen devletlerin iradeleri ile uluslararası kurallar konmaktadır. İklim mültecilerinin göç sebebi tamamen coğrafi olaylar olup coğrafi nedenler 1951 Sözleşmesi'nde sayılan zulüm sebeplerinden olmadığından bu kişiler Sözleşme kapsamında mülteci statüsü kazanamamaktadır⁵⁷. İklim mültecilerini dahil edecek bir uluslararası koruma sistemi kurulacaksa bu sistem yine devletlerin iradelerini ortaya koydukları yeni bir uluslararası hukuk kaynağı oluşturularak kurulabilecektir⁵⁸. İklim mültecilerinin 1951 Sözleşmesi'ndeki mülteci sıfatı kapsamına dahil edilemeyeceği görüşünü savunan yazarlar, *sui generis* çözümler sunmuştur⁵⁹. İzlenebilecek çözüm yöntemlerinden biri ise, iklim değişikliği nedeniyle göç eden kişileri kapsayacak bir tanım içeren yeni bir protokol veya uluslararası antlaşma yoluyla iklim mültecilerine uluslararası koruma sağlanması olabilir.

⁵² Jolanda van der Vliet, 'Climate Refugees: A legal mapping exercise' Simon Behrman and Avidan Kent (editörler) Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse? (B.1, Routledge 2018) 22.

⁵³ Bonnie Docherty, and Tyler Giannini, 'Confronting a Rising Tide: A Proposal for a Convention on Climate Change Refugees' (2009) 33 Harvard Environmental Law Review 358; Wyman, 179.

⁵⁴ Bu husustaki görüşler için bkz. Seda Yurtcanlı Duymaz, 'İklim Değişikliği, Afetler ve İnsan Hakları: Çevresel Zorunlu Göç' (Doktora Tezi, Marmara Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019) 70.

⁵⁵ Bkz. Erdoğan, 'Anayasa'.

⁵⁶ Bkz. Molu, 225,238; Wyman, 177,178.

⁵⁷ Esra Tekin, 'Uluslararası Hukuk Bağlamında İklim Mültecilerinin Korunması Sorunu' (2020) 147 TBB Dergisi 314,315.

⁵⁸ Hüseyin Pazarcı, Uluslararası Hukuk (Ankara: Turhan Kitabevi 2021) 6,17.

⁵⁹ Bu hususta sunulan çözümler için bkz. Tekin, 324,326.

1951 Sözleşmesi'nden farklı olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), her ne kadar şu ana kadar bu konuda verilmiş bir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararı bulunmasa da, geri göndermeme ilkesinin uygulanması bakımından daha geniş bir koruma sağladığından iklim mültecilerinin AİHS kapsamında korumadan faydalanabileceğini savunan bir görüş söz konusudur⁶⁰. AİHS'in e işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamamasını öngören 3. maddesi kapsamında örneğin ada ülkesi su altında kalarak yaşamın devam ettirilmesinin imkansız olduğu bölgelerde iklim mültecileri açısından geri göndermeme ilkesinin uygulanarak bu kişilere ikincil koruma sağlanabileceği ifade edilmektedir⁶¹. Bu hususta önemli davalardan biri halen AİHM önünde derdest olan '*Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 Other States*⁶²' davasıdır. Başvurucular, Portekiz'deki iklim değişikliğinin orman yangınları gibi etkileri nedeniyle yaşam haklarının tehdit edildiğini iddia etmişlerdir. Gençler olarak iklim değişikliğinden olumsuz etkilendiklerini ve aşırı sıcaklıklar gibi nedenlerle iç mekanlarda daha fazla zaman geçirmek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Dava devam ederken 19 Mayıs 2021'de Avrupa Komisyonu, AİHM'e yazılı görüş sunmuştur⁶³. Avrupa Komisyonu, çevresel bozulma ve iklim değişikliğinin insan hakları üzerindeki etkisine dikkat çektiği görüşünde artan iklim değişikliği ile ilgili başvuruların Mahkeme'ye AİHS'in tam anlamıyla uygulanması amacıyla çevresel bozulma ve iklim değişikliğinden etkilenen bireylere gerçek bir koruma sunma konusunda fırsat sağladığını ifade etmiştir⁶⁴.

B. İklim Mültecilerinin 1951 Cenevre Sözleşmesine Göre Mülteci Statüsü Kazanamaması Meselesi

1951 Cenevre Sözleşmesinin 1/A-2 maddesinde sayılmış olan ve mülteci statüsü kazanılmasına neden olan beş adet kriter (ırk, din, tabiiyet, belli bir toplumsal

⁶⁰ Bu husustaki görüşler için bkz. Neslihan Özkerim Güner, 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü' (2016) 2 (2) Göç Araştırmaları Dergisi 212,241.

⁶¹ Livia Elena Bacaian, 'The Protection of Refugees and Their Right to Seek Asylum in the European Union' (2011) 70 Institut Européen De L'université De Genève Collection Euryopa.

⁶² Duarte Agostinho and Others v. Portugal and Others, (2022) Council of Europe Commissioner for Human Rights Application No. 39371/20.

⁶³ Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 Other States, < [⁶⁴ Duarte Agostinho and Others v. Portugal and Others, \(2022\).](https://climatecasechart.com/non-us-case/youth-for-climate-justice-v-austria-et-al/#:~:text=On%20September%202%2C%202020%2C%20six,to%20take%20more%20ambitious%20action.> s.e.t. 5 Ekim 2023.</p>
</div>
<div data-bbox=)

gruba mensubiyet veya siyasi düşünceler) arasında doğal afetler veya iklim değişiklikleri gibi nedenler sayılmamıştır. Ayrıca iklim değişikliği sebebiyle insanlar her zaman ülkelerini terk etmemektedir. Kimi zaman kişiler kendi ülkelerinde de yer değiştirmektedirler. İklim değişikliklerinin yol açtığı zararlar kişinin ırkından, dininden, tabiiyetinden, toplumsal bir gruba mensubiyetinden veya siyasi kanaatlerinden kaynaklanmamaktadır⁶⁵. Yeni Zelanda Mülteci Statüsü Belirleme İtiraz Mercii'nin Ekonomik ve Çevresel Faktörler Sebebiyle Mülteci Statüsünün Kazanılamayacağına İlişkin Kararı⁶⁶ ve Avustralya Mülteci Temyiz Mahkemesi'nin İklim Değişikliklerinin Kiribati Vatandaşına Mülteci Statüsü Kazandırmayacağına İlişkin 10 Aralık 2009 Tarihli Kararı⁶⁷ iklim nedeniyle göç eden kişilerin 1951 Sözleşmesine göre mülteci sıfatı kazanamayacağına karar verildiği bazı davalardır.

Yeni Zelanda Mülteci Statüsü Belirleme İtiraz Mercii'nin Ekonomik ve Çevresel Faktörler Sebebiyle Mülteci Statüsünün Kazanılamayacağına İlişkin Kararı⁶⁸nda mercii başvuru nedenlerini değerlendirerek başvurulardan hiçbirinin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde sayılan mülteci statüsü kazanma sebeplerinden birinin içine dahil edilemeyeceğini belirterek başvuruyu reddetmiştir. Söz konusu olayda anne baba ve beş çocuktan oluşan aile üyeleri Tuvalu'dan Yeni Zelanda'ya giderek mülteci statüsü alabilmek adına 2000 yılında bireysel başvuruda bulunmuştur. Aile üyeleri başvurularında özetle ailelerine ait mülkün Tuvalu'da yaşanan gelgitler sırasında kısmen su altında kaldığını, adanın kıyı bölgelerinin erozyona uğradığını, içilebilir su ve ilaç sıkıntısı bulunduğunu ifade etmiştir. Başvurucular ayrıca Tuvalu'nun ekonomisinin zayıf olduğuna değinerek istihdam olanağı olmadığını ve gıda fiyatlarının çok yüksek olduğunu belirtmiştir. Başvurucuların başvuru nedenlerinden diğer birkaçı ise ada üzerinde ulaşım, sağlık ve öğrenim imkanlarının eksikliğidir.

Söz konusu somut olayda aile üyelerinin mültecilik başvurularının Yeni Zelanda devleti tarafından reddedilmesi üzerine itiraz edilerek ret kararı Yeni Zelanda

⁶⁵ Ekşi, 'İklim' 17.

⁶⁶ Nuray Ekşi, 'Yeni Zelanda Mülteci Statüsü Belirleme İtiraz Mercii'nin Ekonomik ve Çevresel Faktörler Sebebiyle Mülteci Statüsünün Kazanılamayacağına İlişkin Kararı' (2011) 20 (1) İKÜHFD 219,224.

⁶⁷ Esra Molu, 'Avustralya Mülteci Temyiz Mahkemesi'nin İklim Değişikliklerinin Kiribati Vatandaşına Mülteci Statüsü Kazandırmayacağına İlişkin 10 Aralık 2009 Tarihli Kararı' (2011) 20 (1) İKÜHFD 225,238.

⁶⁸ Refugee Status Appeals Authority New Zealand, 2000, (Refugee Appeal No. 72189-72195/2000).

Mülteci Statüsü Belirleme İtiraz Mercii'ne götürülmüştür. Mercii, başvuru Tuvalu Devleti'nin yalnızca devlete yakınlığı bilinen belli bir kesime uygun yaşam standartları sunduğu iddiasının yeterli delillerle ispatlanamayacağı kanısına varmış ve başvuruyu reddetmiştir⁶⁹. Zira Mercii'nin incelemesine göre Tuvalu'da yaşanan ekonomik ve sosyal sıkıntılara tüm Tuvalu halkı maruz kalmaktadır. Başvuruda yaşanmakta olan sıkıntıların nedeninin başvuru Tuvalu'da yaşayan ekonomik ve sosyal sınıftan olması gösterilse de bu sınıf 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde anılan gruplardan biri olarak değerlendirilmemiştir⁷⁰.

Avustralya Mülteci Temyiz Mahkemesi'nin İklim Değişikliklerinin Kiribati Vatandaşına Mülteci Statüsü Kazandırmayacağına İlişkin 10 Aralık 2009 Tarihli Kararı'nda⁷¹ da benzer şekilde başvuru nedenlerinin Avustralya'nın taraf olduğu 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde sayılan maddelerden birine dayanmadığı ifade edilerek başvurular reddedilmiştir. Olayda Kiribati vatandaşı olan başvuru Göçmen ve Vatandaşlık Bakanlığı'na başvurarak koruma vizesi talep etmiştir. Vizenin reddedilmesiyle başvuru idari kararı temyiz etmiştir. Başvuru Kiribati'de yaşamın gittikçe zorlaşmakta olduğunu, yaşadığı köyün deniz seviyesi yükselmesinden olumsuz etkilendiğini, deniz seviyesinin yükselmesinin içme suyunun kirlenmesine neden olduğunu ve hatta Kiribati'deki bazı adaların iklim değişikliği ve deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle tamamen yok olduğunu açıklamıştır. Başvuru gelgitler nedeniyle birkaç yıl içerisinde ülkenin tamamının sular altında kalacağını dolayısıyla Avustralya'ya sığınma talebinde bulunduğunu ifade etmiştir. Bu riskin yakın ve gerçek olduğu varsayımı altında, ülke içerisinde yer değiştirmenin bir çözüm olmayacağını öngörmek mümkündür. Başvurucunun avukatı da bu ifadeleri doğrularak Kiribati içerisinde yer değiştirilmesi söz konusu olsa dahi eninde sonunda yeni yerleşim yerinin de deniz seviyesi yükselmesinden etkileneceğinden ve yeniden yer değiştirilmesi gerekeceğinden bahsetmiştir, zira

⁶⁹ Ekşi, 'Mülteci', 219,223.

⁷⁰ Bkz. Refugee Status Appeals Authority New Zealand, 2000, (Refugee Appeal No. 72189-72195/2000): 'Mr Ho submits that the appellants are being persecuted because they are from the lower socio-economic group in Tuvalu. While this may be a statistical group, it is not, in the Authority's view, a particular social group in respect of which its members can be said to be persecuted in terms of the Refugee Convention. There must also be a nexus between the membership of the particular social group alleged and the anticipated persecution. On the facts of this case there is simply no evidence to suggest that the appellants are being persecuted by the Tuvalu government for reason of their membership of such a group.'

⁷¹ Molu, 225,238.

IPCC Raporları'na göre deniz seviyesinin artması bazı küçük ada ülkelerini tamamen sular altında kalma riskine maruz bırakmaktadır⁷².

Mahkeme başvuru sebebinin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde sayılan mültecilik statüsüne başvurma nedenlerinden birine dahil edilemediğini bu nedenle de başvurucunun Kiribati'ye dönmesi durumunda ya da yakın gelecekte ırk, din, tabiiyet, siyasi düşünce veya bir toplumsal gruba mensubiyet nedeniyle zulüm göreceği endişesinin haklı nedenlere dayanmadığını ifade etmiştir. Mahkeme başvuru sahibi ve diğer Kiribati vatandaşlarının risk altında olduğunu kabul etmiş ancak Avustralya mevzuatının söz konusu durumun 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne dahil edilmesine olanak vermediğini ifade ederek koruma vizesi talebinin reddini onamıştır⁷³.

Söz konusu iki karar, başvurucular açısından önemli benzerlikler taşımaktadır. Her iki karar da Büyük Okyanus'ta yer alan ada devletlerinde yaşayan ve deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle tarım alanları ve tatlı su kaynaklarının zarar görmesinden etkilenen kişiler tarafından yapılan başvurular sonucunda verilmiştir⁷⁴. Bahsedilen iki karar karşılaştırıldığında, iki kararda da insan hakları hukuku açısından yeterince tatmin edici çözümlere ulaşıldığı söylenemese de, Avustralya mahkemesinin Yeni Zelanda mahkemesinin sağladığı kısıtlı yerleşim imkanını dahi tanımadığı, dahası, Büyük Okyanus'taki ada devleti vatandaşlarının deniz seviyesi yükselmesi nedeniyle zorunlu göç riski altında olduğuna ilişkin somut ve yakın göstergeler ile bilimsel araştırmalara rağmen bu göç riskinin Avustalya hükümeti tarafından kabul edilmediği ya da yeterince ciddi bulunmadığı görülmektedir⁷⁵.

Sözleşme ve Protokolü'nün kapsamında hukuki bir statü olarak yer alan mülteci terimi Sözleşme veya Protokolünün lafzında, sözleşmeyi oluşturan tarafların

⁷² Bkz. IPCC, 2023: Sections. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (editörler)]: Geneva, Switzerland, 81: 'As the scale and pace of sea level rise accelerates beyond 2050, long-term adjustments may in some locations be beyond the limits of current adaptation options and for some small islands and low-lying coasts could be an existential risk.'

⁷³ Refugee Status Appeals Authority New Zealand, 2000, (Refugee Appeal No. 72189-72195/2000).

⁷⁴ Emre Külüşlü, 'İklim Göçmenliği Sorununun Hukuki Boyutu' (2020) 40 (2) Public and Private International Law Bulletin, 1186.

⁷⁵ Aurelie Lopez, 'The Protection of Environmentally-Displaced Persons in International Law' (2007) 37(2) Environmental Law 365-409; Angela Williams, 'Turning the Tide: Recognizing Climate Change Refugees in International Law' (2008) 30(4) Law & Policy 515.

amaçlarında ve BMMYK uygulamasında iklim mülteciliğini açıkça kapsamamaktadır. Sözleşmedeki kriterlere uymayan iklim mültecileri uluslararası mülteci hukukunda statü kazanamamaktadır. Uluslararası veya iç göç olmasına bakılmaksızın iklim mültecilerine aynı düzeyde koruma sağlanması gerektiğini savunan görüşe göre "mülteci" terimi, zorunlu göçü ifade etmek için kullanılmaktadır. İklim mültecileri açıkça iklim değişikliğinden mağdur olan kişileri de içermektedir. Sera gazı emisyonları, küresel ısınma ve deniz seviyesinin yükselmesine neden olan iklim değişikliği nedeniyle zorunlu göç eden kişilere özellikle 1997 Kyoto Protokolü'nden bu yana "iklim mültecisi" denilmektedir⁷⁶. BMMYK ve Uluslararası Göç Örgütü ise mülteci kelimesini kullanmamayı tercih etmektedir. Bunun yerine çevresel göçmenler (*environmental migrants*), iklim değişikliği göçmenleri (*climate change migrants*) veya çevresel nedenlerle yerinden edilen kişiler (*environmentally displaced persons*) gibi kavramlar önerilmektedir⁷⁷.

1951 Cenevre Sözleşmesi'ndeki mülteci tanımı o dönemdeki koşullar dikkate alınarak oluşturulmuştur. Elbette ki bu dönemde II. Dünya Savaşı sonrası ağır hasar alan ülkelerin temel endişeleri cılız ekonomilerini canlandırmaktır. Haliyle fabrikalar, üretim ve tüketime ekonomik canlılık ve gelişmenin göstergesi olarak okunuyor, çevre sorunları daha tali bir sorun alanı olarak görülmektedir. İklim değişikliğinin etkileri 1951'de öngörülemediği gibi, bu öngörülemez etki yoğun bir şekilde insan hayatında kendini göstermektedir. İklim mülteciliğine dair uluslararası bir kaynakta açıkça kabul edilmiş bir "mülteci" tanımı iklim mültecilerinin korunmasına dair adım atmak adına yardımcı olacaktır. İklim nedeniyle zorunlu göç eden kişilere sağlanacak korumanın kapsamlı ve sürekli bir koruma olması gerektiğinden yenilikçi, işlevsel ve pratik çözümler getirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda iklim değişikliğinden kaynaklı zorunlu göçün uluslararası veya ulusal göç şeklinde gerçekleşmesinin de gözardı edilmemesi gerektiğini aksi takdirde iç göç gerçekleştirmek zorunda kalan birçok iklim göçmeninin korumasız kalacağını öne süren bir görüş de bulunmaktadır. Sonuç olarak iklim mültecilerine de diğer mülteci türlerinde olduğu gibi bir tür uluslararası koruma sağlanması ve bu kişilerin temel insan haklarının güvence altına alınması gerekmektedir⁷⁸. Bu güvence talebinin

⁷⁶ Islam, 219,221.

⁷⁷ UNHCR Koko Warner, 'In Search of Shelter: Mapping the Effects of Climate Change on Human Migration and Displacement' <https://www.ciesin.columbia.edu/documents/clim-migr-report-june09_final.pdf> s.e.t. 7 Temmuz 2023.

⁷⁸ Islam, 237,240.

arkasında yatan neden iklim mültecilerinin karşı karşıya kaldıkları sorun ve savunmasızlığın diğer mültecilerden farklı olmamasıdır.

II. İKLİM MÜLTECİLERİNİN HUKUKİ STATÜSÜNE DAİR ÇEŞİTLİ KARAR VE UYGULAMALAR

Mevcut uluslararası hukukta iklime bağlı nedenlerle göç etmiş kişilerin durumunu düzenleyen bir uluslararası antlaşma bulunmamaktadır⁷⁹. İklim değişikliği, uluslararası koruma altındaki sosyal ve ekonomik haklar, göçmen hakları, yaşam ve mülkiyet haklarını içeren geniş bir insan hakları bütününe ilgilendirmektedir. İklim değişikliğinin etkilerinin en ağır şekilde hakları zaten nispeten zayıf bir koruma altında olan kişiler tarafından hissedilmesi muhtemel görünmektedir. İklim değişikliğinin en ağır etkilerinin dünyanın en yoksul ülkelerinde meydana gelmesi beklenmektedir. İnsan hakları hukuku kapsamında temel hak ve özgürlüklerin ihlali durumunda öncelikli hareket etme görevi kişinin kendi devletidir. Ancak daha savunmasız ve gelişmemiş ülkelerdeki sera gazı emisyonları ekonomik kaynak ve altyapı eksikliği nedeniyle daha düşük olsa da iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerinden en çok etki görececek ülkeler yine nispeten gelişmemiş ülkelerdir. Kontrol edilmesi daha zor olan acil durum koşulları insan haklarının korunmasını ve uygulanmasını sınırlamaktadır⁸⁰.

Uluslararası toplum genel olarak yeni bir antlaşmaya olumlu bakmamaktadır. Bazı devletler halihazırda çok sayıda çevre antlaşması olduğunu düşünmektedir. Ancak doktrinde bazı kişiler tarafından antlaşma taslakları oluşturulmaktadır. Oluşturulan bu taslak antlaşmalar çevre antlaşmalarından çok insan hakları sözleşmeleridir. Yeni bir sözleşme ihtiyacı hem somut coğrafi verilere hem de çoğunlukla insan hakları hukukuna dayanmaktadır. Coğrafi veriler istisnalar haricinde çok da tartışmalı değildir. Zira çevresel felaketlerinin giderek daha tehlikeli bir hal aldığına dair çok sayıda çalışma bulunmaktadır⁸¹. İnternet ve bilişim suçları arasındaki ilişkinin bir benzeri de çevresel felaketler ve iklim değişikliği ile mülteciliğin içeriğine dair yeni bir değişimin olabileceği şeklinde okunabilir. Çünkü hukuk katı ve donmuş bir disiplin değildir. İçinde yaşanan çağ ve toplumla ilişkili olup onu hem etkileyen hem de etkilenendir.

⁷⁹ Atapattu, 40.

⁸⁰ Stephen Humphreys 'Introduction: Human Rights and Climate Change' ed. Stephen Humphreys, Human Rights and Climate Change (Cambridge University Press 2010) 1,8.

⁸¹ Michel Prieur, 'Towards an International Legal Status of Environmentally Displaced Persons' Simon Behrman and Avidan Kent (editörler) Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse? (B.1, Routledge 2018) 234.

1. BM İnsan Hakları Komitesinin Teitiota Kararında İklim Mülteciliği

Yeni Zelanda Yüksek Mahkemesi tarafından verilen Teitiota kararı⁸² iklim mülteciliği ile ilgili en temel ve önemli kararlardan biridir. Mahkeme iklim değişikliğine bağlı nedenlerle ülkesinden ayrılarak Yeni Zelanda'ya sığınmak ve mülteci statüsü almak isteyen Ioane Teititota'nın başvurusunu kabul etmemiştir. 2007 yılında Yeni Zelanda'ya gelen Teitiota ve ailesinin ikamet izni 2010 yılında sona erdiğinden ülkede kalışları hukuksuz hale gelmiştir. Teitiota iklim değişikliği ve deniz seviyesindeki yükselmeyi gerekçe göstererek Kiribati Cumhuriyetindeki Tarawa adasından zorunlu olarak göç ettiğini söylemiş ve Yeni Zelanda hükümetinin korumasından faydalanmayı talep etmiştir. Sonuç olarak Teitiota'ya mülteci statüsü verilmemiş ve sınır dışı edilmiştir.

Başvurucu ile ailesi 2002 yılında Tarawa'daki bir köydeki geleneksel bir konuta taşınmışlardır. Bu konutun kanalizasyon hizmeti bulunmamaktadır. Başkent Tarawa'da sağlık başta olmak üzere birçok devlet hizmeti sağlandığından şehir aşırı kalabalık hale gelmiştir. Başvurucuya göre deniz seviyesi yükselmiş, sular kirlenmiş ve içme suyu artan nüfus için yetersiz kalmış, erozyon toprağı verimsizleştirmiş ve konut krizi ortaya çıkmıştır. Başvurucu ülke genelinde ülkede yaşamın geleceğı olmadığına inanıldığını ve devletin bunu engelleyecek güce sahip olmadığını iddia etmiştir. Yeni Zelanda Göçmen ve Koruma Mahkemesi söz konusu kişinin sığınma başvurusuna olumsuz karar vermiş, Yeni Zelanda Temyiz mahkemesi de benzer şekilde başvurunun iddialarını kabul etmemiştir⁸³. Böylece mahkemelerin verdiği karardan anlaşılmaktadır ki başvuru mülteci statüsüne haiz görülmemiştir.

Mahkeme, BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşme'nin yaşam hakkını düzenleyen 6. maddesine göre inceleme yaptığında, devletin yaşam hakkını korumak adına çalışmalar yaparak pozitif yükümlülüğünü yerine getirdiğine ve devletin kişileri keyfi olarak yaşam hakkından mahrum bırakmaya ilişkin fiil veya ihmali olmadığına hükmetmiştir⁸⁴. Mahkemeye göre içme suyuna ve gıdaya erişimin veya mahsul yetiştirmenin imkansız olduğuna veya çevresel koşulların insan yaşamını tehdit edecek kadar tehlikeli olduğuna dair somut ve

⁸² Ioane Teitiota v. The Chief Executive of the Ministry of Business, Innovation and Employment, NZSC 107 (SC 7-2015).

⁸³ Sibel Safi, 'Ioane Teitiota Kiribati / Yeni Zelanda Davası ve BM İnsan Hakları Komitesi'nin İklim Mültecileri ile İlgili Tarihi Kararı' (2020) 22 (2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 522,526.

⁸⁴ Ioane Teitiota v. The Chief Executive of the Ministry of Business, Innovation and Employment, NZSC 107 (SC 7-2015).

ciddi bir kanıt bulunmamaktadır. Dahası, Kiribati devletinin vatandaşlarını korumaya ilişkin gerekli adımları atmadığına dair somut bir delil olmadığı dolayısıyla Teitiota'nın ülkesine geri gönderildiğinde ciddi bir zararla karşılaşacağı riskine dair somut göstergeleri yeterli bulmadığını ifade etmiştir⁸⁵.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi 2016 tarihli kararında⁸⁶ Teitiota başvurusuna ilişkin olarak Yeni Zelanda Yüksek Mahkemesi kararına benzer şekilde Kiribati'de hayat şartlarının henüz dayanılmaz boyuta ulaşmadığını ifade etmiştir⁸⁷. Komite incelemesini, başvuru ve ailesi ülkesine geri gönderildiği takdirde Kişisel ve Siyasi Haklar Ulusal Sözleşmesi'nin (ICCPR) yaşam hakkını düzenleyen 6. maddesinin ihlal edilip edilmeyeceği hususu üzerinden yapmıştır. Komiteye göre, başvuru ülkesine dönmesi halinde yaşam hakkının ciddi bir tehlikeye gireceğine dair somut bir kanıt sunamamıştır. Zira başvuru bahsettiği arazi tartışmaları gibi bir tartışma henüz hiç yaşamamıştır. Ayrıca geri döndüğünde ülkesinde kendisi ve ailesi için kalacak yer bulabilecektir⁸⁸. Karar, karşıt görüş veren Komite üyesi Duncan Laki Muhumuza tarafından devletin başvurucuya yaşam hakkının ihlaline ilişkin gerçek bir riske dair makul olmayan bir ispat yükü getirmiş olması nedeniyle eleştirilmiştir. Komite üyesi Muhumuza'ya göre başvurunun yaşam hakkına yönelik gerçek ve öngörülebilir bir tehdit olduğunu belirtmiştir. Büyük ölçüde tarıma dayalı bir yaşamın olduğu ülkede tatlı suya ulaşmadaki ve bitki yetiştiriciliğindeki ciddi zorluklar Sözleşme'nin korumayı amaçladığı insan onuruna uygun yaşam hakkına ulaşımın sağlanamadığını ortaya koymaktadır⁸⁹.

Esasında Komite de mahkeme gibi esasında başvurunun iddialarını mantıklı bulmuş olsa da 1951 Cenevre Sözleşmesi içerisinde başvurucuya uluslararası koruma statüsü verebileceği yasal bir dayanak bulamamıştır. Komite,

⁸⁵ Bkz. Ioane Teitiota v. The Chief Executive of the Ministry of Business, Innovation and Employment, NZSC 107 (SC 7-2015): "In relation to the Refugee Convention, while Kiribati undoubtedly faces challenges, Mr Teitiota does not, if returned, face "serious harm" and there is no evidence that the Government of Kiribati is failing to take steps to protect its citizens from the effects of environmental degradation to the extent that it can."

⁸⁶ UN Human Rights Committee, 'Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2728/2016' CCPR/C/127/D/2728/2016.

⁸⁷ Mehtap Kaygusuz Akbay, 'Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin Teitiota Kararının Ardından "İklim Mültecileri"' (2021) 23 (1) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 234,235.

⁸⁸ Safi, 525,526.

⁸⁹ UN Human Rights Committee, 'Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2728/2016' CCPR/C/127/D/2728/2016, 19,20.

başvurucunun Kişisel ve Siyasi Haklar Ulusal Sözleşmesi kapsamında koruma tanınacak kişi statüsünde olmadığını ifade etmiştir⁹⁰. Görüldüğü gibi Komitenin verdiği karar yüzeysel yorumunu kapsayan bir karardır ve bu karar başvurunun yaşanabilir ve sürdürülebilir bir iklim ve yaşam alanına sahip olmadığını öngörse bile bunu hayati bir tehdit olarak görmemektedir. Ancak her ne kadar Komite Sözleşme'nin 6.maddesinin ihlali olmadığı hakkında görüş vermiş olsa da, başvuruyu kabul edilemez bulmayarak esas incelemesi yapmıştır. Bu durum, ileride gelecek olası başvurularda iklim değişikliği nedeniyle hayat şartlarının dayanılmaz hale geldiği kanısına varıldığı takdirde, iklim değişikliği nedeniyle zorunlu göç eden kişilerin lehine bir karar verilme olasılığı olduğunu göstermektedir. Zira kararda, şartlarının oluşması zor olsa dahi geri göndermeme ilkesinin iklim mültecilerine de uygulanabileceği kabul edilmiştir⁹¹.

2. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi 'nin İklim Aciliyetine İlişkin Tavsiye Kararı

Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi İklim Aciliyetine İlişkin Tavsiye Kararı⁹²nda iklim mültecilerinin korunması açısından devletlere önemli ölçüde yükümlülük getirmektedir. Bu hususta Mahkeme, devletlerin söz konusu yükümlülüklerden bazılarını yerine getirirken zararlı sonuçların insan hakları üzerindeki etkisinin mümkün olduğu ölçüde azaltılmasını öngörmüştür⁹³. Çevre hukuku ve iklim değişikliği konusundaki uluslararası taahhütlerin uygulanmasında insan hakları temelli bir yaklaşımın benimsenmesi gerekliliğini vurgulayan Mahkeme, özellikle ada ve kıyı devletlerinde iklim değişikliği farkındalığını artırmaya yönelik kapasite oluşturmak ve güçlendirmek için tedbirler alınması gerektiğinin altını çizmiştir.

Mahkeme son 33 yıl boyunca deniz seviyelerinin yıllık ortalama 2 ila 4 cm arasında yükseldiğini belirterek bu durumun tatlı su kaynaklarına, turizm ve tarıma dayalı kıyı nüfusunu sağlıksız ve yetersiz gıda, zorunlu göç, hastalık ve

⁹⁰ UN Human Rights Committee, 20.

⁹¹ Mariya Aleksandrova, Benjamin Schraven, and Diogo Serraglio, 'A real game changer? The implications of the UN's ruling on 'climate refugees'.' <<https://www.die-gdi.de/en/the-currentcolumn/article/the-implications-of-the-uns-ruling-on-climate-refugees-1/>> s.e.t. 5 Ekim 2023.

⁹² Climate Emergency: Scope of Inter-American Human Rights Obligations, IACHR (Res. No. 3/2021).

⁹³ IACHR, 'States must take action to limit the anthropogenic emission of greenhouse gases, which also concerns the obligation to regulate the activities and policies that produce it, in order to prevent as much as possible, the effects on the rights of people.'

ölüm gibi ciddi risklerle karşı karşıya getirdiğini ifade etmiştir. Mahkeme'ye göre yoksul kesim, evsiz veya gayri resmi yerleşimlerde yaşayan kişiler, iklim değişikliğinin etkilerine hem anlık hem de uzun vadeli olarak daha duyarlıdır. Bu nedenle devletler, şehir ve kırsal bölgede yaşayan yoksul kesimin insan haklarını iyileştirici bir şekilde koruma adına gerekli tüm kamu politikalarını oluşturma ve önlemleri alma sorumluluğuna sahiptir. Mahkeme ayrıca geri göndermeme ilkesine de değinerek göçmenlik statüsü tanınmasında devletlerin adil davranması gerektiğini ifade etmiştir.

3. Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin İklim Değişikliği ve Uluslararası Hukuka İlişkin Tavsiye Kararı

1990 yılında küçük ada devletlerini savunmak ve iklim değişikliğine karşı iş birliği yapmak amacıyla kurulan Küçük Ada Devletleri İttifakı üyeleri Antigua ve Barbuda ile Tuvalu 2021 yılında İskoçya'nın Glasgow şehrinde gerçekleşen Birleşmiş Milletler İklim Zirvesi'nde (COP 26) imzaladıkları antlaşma ile bir komisyon kurmuştur⁹⁴. Komisyon'u kuran Antlaşma⁹⁵'nin 2.maddesinin 2.fıkrası ile Komisyon'a, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'den (The International Tribunal for the Law of the Sea – ITLOS), 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin kapsamında yer alan konularda tavsiye kararı isteme hakkı tanınmıştır.

Bu kapsamda Küçük Ada Devletleri Komisyonu'nun iklim değişikliğine bağlı deniz seviyesinin yükselmesi ve bu hususta alınacak önlemlere dair bir tavsiye karar talep etmesi üzerine ITLOS 31 No.'lu İklim Değişikliği ve Uluslararası Hukuka İlişkin Karar⁹⁶'ı yayınlamıştır. Bu kararda ITLOS deniz seviyesinin yükselmesine ilişkin derin bir analiz sunmaktadır. Kararda öncelikle deniz seviyesinin yükselmesinin neden ciddi bir risk oluşturduğuna değinilmiştir. Deniz seviyesinin yükselmesi, sel baskınları ve fırtınalar, tuzluluk dalgalanmaları ve asitlenme, çeşitli sektörlerde zararlara neden olmaktadır. Fiziksel, sosyo-ekonomik, kültürel bütünlük ve biyoçeşitlilik açısından olmak

⁹⁴ Canada Partnership for International Justice (CPIJ-PCJI), 'Antigua and Barbuda and Tuvalu to seek Justice for Climate Change damage before International Courts,' <<https://cpj-pcji.ca/antigua-and-barbuda-tuvalu-seek-justice-for-climate-change-damage/>> s.e.t. 08 Ağustos 2023.

⁹⁵ Agreement for the Establishment of the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law, <<https://cpj-pcji.ca/wp-content/uploads/2021/11/Agreement-for-the-establishment-of-COSIS.pdf>> s.e.t. 08 Ağustos 2023.

⁹⁶ ITLOS: Request for an Advisory Opinion Submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law (Case No. 31).

üzere dört tür zarardan bahsedilmiştir. Beslenme koşullarının olumsuz etkilenmesi ve pandemiler, deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle oluşacak fiziksel olumsuzlukları oluşturmaktadır.

ITLOS Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) Raporu'na atıf yaparak iklim mültecileri meselesine değinmiş, bahsedilen zararların kıyı bölgelerini yaşanabilir olmaktan çıkarması nedeniyle göçlerin görülmesinin öngörüldüğünü ifade etmiştir. 2023'te yayınlanan IPCC⁹⁷ Raporu'na göre kıyı bölgelerinde risk ve kayıplar erozyonlar, yükselen dalgalar ve sel baskınları nedeniyle artmaktadır ve artışın devam etmesi öngörülmektedir. IPCC'ye göre, son 100 yılda kıyıda ki sulak alanların neredeyse yarısı deniz seviyesinin yükselmesi neticesinde yok olmuştur. Dahası, kıyı bölgeleri temel altyapısını (evler, işyerleri, ulaşım, sağlık, enerji vb. diğer sistemler) kaybetmeye maruz kalmakta veya kaybetme riski altında kalmaktadır. Bu durum turizm sektörünü de olumsuz etkilemektedir. Tarıma elverişli arazilerin yok olması kadar içme suyunu da içilmez hale getiren suyun tuzluluğunun ve asitlenmenin artmasıyla da tarımsal kullanıma uygun olmaktan çıkmaktadır. Sıcaklık artışının, suyun asitlenmesinin ve besin zincirinin bozulmasının sonucu balıkçılık kaynaklarının miktarında ve kalitesinde gözle görülür bir azalma görülmektedir. Asitlenme deniz ekosistemini de olumsuz etkilemektedir. Kabuklu deniz hayvanları türlerinin %44'ü nesli tükenme tehdidi altında olarak kabul edilmiştir. Zehirlenmiş bitki ve hayvanlarla beslenen diğer hayvan türleri ve insanlar bu durumdan ciddi zarar görmektedir. Tüm bu zarar ve olumsuz etkilere rağmen dünya nüfusunun çoğunluğu az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan küçük ada devletlerinde bulunan insanlardan oluşan üçte biri, hala iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden korunma amaçlı erken uyarı sistemlerine erişim sağlayamamaktadır⁹⁸.

ITLOS ayrıca Karar'da Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) ilgili bazı maddelerini yorumlamıştır. BMDHS'nin 194. maddesine uygun olarak devletlerin deniz çevresi kirliliğini önlemek, azaltmak ve kontrol altında tutmak için belirli yükümlülükleri bulunduğunu ifade etmiştir. BMDHS'nin 235. maddesine göre devletlerin etkili çözümler oluşturma ve uygulama yükümlülüğü vardır: Bu yükümlülük, iklim değişikliğinin deniz

⁹⁷ IPCC, Synthesis Report of the IPCC Sixth Assessment Report (AR6) – Longer Report, (2023) <https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf> s.e.t. 08 Ağustos 2023.

⁹⁸ UN, 'The ocean – the world's greatest ally against climate change', <<https://www.un.org/en/climatechange/science/climate-issues/ocean>> s.e.t. 08 Ağustos 2023.

çevresinin ilgili özellikleri göz önünde bulundurularak her somut olayda ayrıca belirlenmelidir. Aciliyet, bilimsel verilerin karmaşıklığı, iklim değişikliğinin geri döndürülemez yapısı ve küresel niteliği ve özellikle gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki eşitsizlikler göz önünde bulundurularak uygun ve etkili çözümler oluşturulması ve uygulanması gerekmektedir.

ITLOS Tavsiye Kararı'nda kıyı bölgelerini gelgit ve dalgaların iklim değişikliği ile artmakta olan zararlı etkilerine karşı koruma amaçlı uyum önlemlerinin önemini vurgulayarak söz konusu durumun kıyı şeridini tahrip ederek yerel nüfusu olumsuz etkilemekte ve ekonomiyi zayıflatmakta olduğunu ifade etmiştir. ITLOS, karaya doğru ilerleyen su dalgalarını engelleyebilecek sağlam deniz duvarları inşa edilmesini ve kıyı bölgesi nüfusunun iklim tehlikelerini somut bir şekilde algılayıp bu risklerin önlenmesine katkıda bulunabilecekleri erken uyarı sistemlerini teşvik edilmesini bu hususta alınabilecek somut ve etkili önlemler olarak değerlendirmektedir.

4. Çeşitli Ülkelerde İklim Mültecilerinin Durumu

Uluslararası alanda olduğu gibi AB hukukunda da iklim mültecilerinin statüsü belirsizdir. AB Konseyi tarafından hazırlanan 2001/55/EC sayılı ve 20 Temmuz 2001 tarihli Geçici Koruma Yönergesi'nde üçüncü ülkelerde yerinden edilmiş insanların kitlesel halde üye ülkelere giriş yapması halinde uygulanacak esaslar belirlenmiştir. Geçici koruma statüsü kazanabilmek için başvurusunun bölgesel şiddet veya silahlı çatışma içinde olması, insan haklarının sistematik veya genel ihlali sonucu ağır risk altında bulunması veya mağdur olanların yerinden edilmiş kişiler olması gerekmektedir. Dolayısıyla AB Geçici Koruma Yönergesi'nde, iklim veya çevresel faktörlerden söz edilmemiştir. Ancak Geçici Koruma Yönergesi'nin 7. maddesinde üye devletlerin, geçici koruma statüsünün kapsamını kişilerin lehine genişletebileceklerine ilişkin bir hüküm bulunmaktadır. Bu hüküm genişletici bir yorumla iklim mültecilerini kapsayacak şekilde Yönerge'nin yorumlanmasını sağlayabilecektir⁹⁹.

İsveç Yabancılar Kanunu'nda mülteci tanımına ek olarak "mülteci statüsü dışında başka bir yolla korunmaya ihtiyacı olan kişiler" yer almaktadır¹⁰⁰. Bu kişilerin diğer bazı sebepler nedeniyle veya çevresel felaketler sebebiyle ülkesine dönememesi gerekmektedir. Dolayısıyla mülteci sıfatı dışında kalmakla beraber

⁹⁹ Ekşi, 'İklim', 17,19.

¹⁰⁰ Swedish Aliens Act (2005:716) Chapter 4. Refugees and persons otherwise in need of protection, Section 1.

farklı bir statü oluşturularak iklim mültecilerinin korunduğu görünmektedir. ABD’de doğal afet nedeniyle zarar gören kişiler için Geçici Koruma Statüsü oluşturulmuş, “deprem, sel, kuraklık ve benzeri çevresel felaketler sebebiyle geçici olarak yaşam koşullarının felce uğraması veya yabancı bir devletin, çevresel felaketler sonucunda vatandaşlarının ülkesine dönmesiyle başa çıkacak durumda olmaması sebebiyle” kişilere geçici koruma statüsü verilebileceği öngörülmüştür¹⁰¹. Aynı düzenlemeler yapmış ülkelerin 1951 Sözleşmesi’ndeki mülteci tanımına iklim mültecilerini dahil etmesi olası görünmemektedir¹⁰².

Henüz konuya yaygın bir çözüm getirilmemiş olmasına rağmen iklim mültecilerinin hukuki statüsü hususuna uluslararası sahada tamamen kayıtsız kaldığı da söylenemez. Bu meseleyi çözmek için birçok farklı görüş ortaya atılmıştır¹⁰³. Avrupa Birliği Konseyi’nde iklim mültecilerinin sağlıklı ve güvenli çevre hakkını içeren İklim Göçmenlerinin Statüsünün ve Haklarının Tanınmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme (Framework Convention for the Recognition of Status and Rights of Environmental Migrants) oluşturulması ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine eklenecek bir ek protokol önerilmiştir¹⁰⁴.

5. İklim Mültecilerine Dair Güncel Bir Sözleşme Taslağı

İklim nedeniyle zorunlu göç eden kişilerin sayısının gelecekte artacağı tahmin edilmektedir. BMMYK¹⁰⁵, 1995 yılında iklim değişikliği kaynaklı 2.5 milyon göçmenden söz ederken bu sayının 2010 yılında 50 milyona ulaştığını, 2050 yılında ise, iklim değişikliği kaynaklı göçmen sayısının 200 milyona ulaşacağını tahmin etmektedir. Zamanın gereği olarak 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde ihmal edilmiş olan iklim mültecilerine ilişkin sorunu çözmek için bazı öneriler ortaya atılmıştır. Fransa Limoges Üniversitesi üyeleri (CRIDEAU) ve uluslararası bir STK olan Uluslararası Karşılaştırmalı Çevre Hukuku Merkezi (CIDCE) tarafından bir taslak sözleşme oluşturma girişimi yoluyla iklim mülteciliği sorunu çözüme kavuşturulmaya çalışılmıştır. 2005 yılında Limoges’te "çevresel mülteciler" konulu bir seminer düzenlenmiştir. Seminerin sonucunda 2006

¹⁰¹ Immigration and Nationality Act of U.S.A. [1952] Sec. 244 ‘Temporary protected status’.

¹⁰² Ekşi, 34,41.

¹⁰³ Mustafa Karayığit, Merve Kılıç, ‘The Legal Status and Protection of Climate Refugees in the EU’ (2021) 11 (2) Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 22.

¹⁰⁴ Parliamentary Assembly, ‘Drafting an additional protocol to the European Convention on Human Rights concerning the right to a healthy environment’ (Rec. 1885,2009).

¹⁰⁵ UNHCR ‘What we do’ <<https://www.unhcr.org/climate-change-and-disasters.html>> s.e.t. 1 Temmuz 2023.

yılında Revue Européenne de droit de l'environnement dergisinin 4. sayısında bir bildiri yayınlanmıştır. Seminerde iklim mülteciliğine dair mevcut hukuki boşluğun doldurulması için uluslararası bir sözleşmenin oluşturulmasına dair çağrıda bulunulmuştur. Daha sonra CIDCE ve CRIDEAU tarafından oluşturulan taslak bir sözleşme ile özel bir statü oluşturulmuş ve iklim mültecilerinin sahip olacağı bazı haklar düzenlenmiştir. Bu haklar oluşturulurken mevcut mülteci hukuku düzenlemelerinden esinlenilmiştir¹⁰⁶.

Sözleşme Taslağı henüz Türkçe'ye çevrilmemiştir ancak İngilizce, Fransızca ve İspanyolca olarak CIDCE'nin resmi internet sitesinde yer almaktadır¹⁰⁷. Sözleşme Taslağı iklim değişikliğine dikkat çekerek iklim değişikliği kaynaklı olayların kişilerin yaşam hakkını doğrudan etkilediğini belirtmektedir. Bu nedenle birey, aile, grup ve nüfusların göç etmekte olduğunu belirtilerek ekolojik açıdan zarar görmüş devletlere destek olmanın uluslararası toplumun bir görevi olduğu ifade edilmiştir. Taslak'ın 7.maddesinde ayrımcılık yasağına, 8.maddesinde ise geri gönderme yasağına değinilmiştir. Mevcut mülteci hukuku düzenlemelerinden farklı olarak söz konusu Taslak'ta bu kişiler teknik anlamda mülteci olarak değil yerinden edilmiş kişiler olarak tanımlanmıştır. Taslaktaki koruma kapsamına uluslararası göçmenler olduğu kadar ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalan kişiler de dahil edilmiştir.

Sözleşme Taslağı'nın 1. maddesinde Sözleşme'nin amacının herhangi bir uluslararası koruma statüsüne dahil edilemeyen ve çevresel veya iklim değişikliğine bağlı nedenlerle zorunlu göç eden kişilerin temel haklarını korumak olduğu ifade edilmiştir. Taslak'ın 22. maddesine göre çevresel nedenlerle yer değiştirmek zorunda kalmış kişiler yaşam koşullarını kesin olarak etkileyen ani veya aşamalı bir çevresel felaketle karşı karşıya kalmış olan ve bu felaket nedeniyle yerinden edilen bireyler, aileler ve gruplar olarak tanımlanmaktadır¹⁰⁸.

¹⁰⁶ Prieur, 233,242.

¹⁰⁷ Bkz. CIDCE: "Environmentally Displaced Persons," <https://cidce.org/en/environmentally-displaced-persons/> s.e.t. 16 Ağustos 2023: "Second session of the Intergovernmental Negotiating Committee to develop an international legally binding instrument on plastic pollution, including in the marine environment," www.cidce.org s.e.t. 16 Ağustos 2023: Taslak Sözleşme; I. Dibace, II. Amaçlar, tanımlar ve kapsam, III. İlkeler ve temel yükümlülükler, IV. Üretim, tüketim ve israf, V. Ticaret, kontrol, denetim ve plastik kullanılmayan bölgeler, VI. Bilgi, eğitim, iş birliği ve uygulama olmak üzere 6 kısımdan ibarettir.

¹⁰⁸ Prieur, 234,239.

Sözleşme Taslağı'nda deniz seviyelerinin yükselmesi, denizlerin kirlenmesi ve buna bağlı olumsuz sonuçlar veya ada devletinde yaşayan kişilerin durumuna ilişkin ayrıca bir düzenleme bulunmamaktadır. Yalnızca uluslararası göç hukukunun genel ilkelerine atıf yapılmış ve iklim mültecilerinin sahip olacağı haklara ilişkin genel bir çerçeve çizilmiştir. Sözleşme'de iklim mültecilerine verilen haklardan öne çıkan bazıları bilgi ve katılım hakkı (9. madde), seyahat hakkı (10. madde), ve vatandaşlık hakkıdır (13. maddenin 1. fıkrası). Ayrıca 12. maddede iç ve dış zorunlu göç etmiş kişilerin sahip olduğu yaygın bazı haklara değinilmiştir. Bu haklardan bazıları su ve gıdaya ulaşım, temel ihtiyaçların karşılanması, barınma, çalışma ve eğitim hakkıdır. Hakların türü kapsamlı olsa da içerik açısından genel bir düzenleme yapıldığı söylenebilir. Örneğin çalışma hakkını düzenleyen 12. maddenin 9.fıkrasında iklim mültecilerinin diğer çalışan kişilerle aynı koşullarda çalışma hakkına sahip olacağı ifade edilmiştir. Bu kişilerin çalışma hakkına ilişkin olarak çalışma izni alma veya kontenjan sınırlaması gibi bazı kısıtlamalar yapıp yapılmayacağı devletlere bırakılmış görünmektedir.

SONUÇ

İklim değişikliği sebebiyle göç etmek zorunda kalanların uluslararası alanda statüsünün ne olacağını tartışma konusu seçen bu çalışma, söz konusu sorun etrafında meydana gelen akademik tartışmanın nispeten güncel olmasıyla çok geniş bir külliyata dayanmamasından ve hukuki olarak tartışmanın henüz neticelenmemiş olmasından dolayı kesin bir sonuca ulaşma konusunda mütereddittir. Çalışmada konu ile ilgili mevzuat ve kavramsal çerçeve incelenerek iklim mültecisi kavramının statüsü hakkında literatüre dair bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır.

İklim mültecisi kavramının neliğine dair sınır çizme konusundaki eksiklik küreselleşme, artan sanayi üretimi ve nüfus artışı gibi değişkenlerin baskısıyla küresel ısınma, fırtına, sel, kuralık ve kıtlık gibi afetlerin daha fazla meydana gelmesine ve bu felaketlerden etkilenen ve dolayısıyla göç etmek zorunda kalan insan sayısının artmasına ve böylece kitlesel göçlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

İklim mülteciliği kavramının ilk ortaya çıkmasının arkasında, iklim değişikliği nedeniyle deniz seviyesinin yükselmesi ile birlikte insanların kitlesel halde daha iyi bir hayatı sürdürecekleri yerlere göç etmek zorunda kalmaları yatmaktadır. Kıyı bölgeleri ve ada ülkeleri iklim değişikliğinden daha hızlı ve özellikle etkilenmektedir. BMMYK'nin yaptığı çalışmalara göre iklim değişikliği

kaynaklı göç etmek zorunda kalan insan sayısının 2050 yılında 200 milyona ulaşacağı öngörülmektedir. Kiribati örneğinde de görüldüğü üzere ada ülkelerinin iklim değişikliği kaynaklı su altında kalmasına dair olası risk, dolayısıyla milyonlarca insanın hayatını etkilemekte ve aslında çok da uzak olmayan bir gelecekte vatansız kalma tehdidi altına sokmaktadır.

İklim değişikliği nedeniyle zorunlu ve kitlesel göçü önleyebilmek için devletlerin atacağı öncelikli adım iklim değişikliği kaynaklı felaketlerin sonuçlarını en aza indirmek amaçlı yatırımlar ve düzenlemeler yapmaktır. Devletlerin bu konuda atabilecekleri diğer adımlar ise küresel iş birliği yaparak iklim değişikliği nedeniyle yerinden edilen kişilere kapsamlı bir koruma sağlayacak uluslararası antlaşmalar yapmak ve iklim açısından nispeten dezavantajlı ve savunmasız devletlere ve onların vatandaşlarına yardımcı olmak olabilir¹⁰⁹. Ancak bu konuda söz konusu devletleri bu yönde hareket etmeye zorlayacak ve sözkonusu kişilere korunma sağlanmasına dayanak oluşturacak bağlayıcı bir düzenlemenin olmadığını da göz önünde bulundurmak gerekir.

İklim değişikliği ve doğal afetler bağlamında zorunlu göç eden kişilere tam bir koruma sağlayabilme hususunda devletlerin atabileceği birkaç adımdan söz edilebilir. Devletlerin bir araya gelerek ve iş birliği yaparak atacağı adımlar bu hususun çözümlenmesinde daha gerçekçi olacaktır. Mevcut insan hakları ve mülteci hukuku düzenlemelerinden faydalanarak bir uluslararası koruma statüsünün oluşturulmasının yanı sıra iklim değişikliğine bağlı felaketlerin sonuçlarının azaltılmaya çalışılması yine devletlerin çaba ve iş birliği ile gerçekleştirilebilecektir¹¹⁰.

İklim değişikliği nedeniyle özellikle de yükselen deniz seviyeleri ile ada ülkelerinden göç eden kişileri koruyacak kapsamlı ve çok sayıda devletin katılımını içeren uluslararası bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır. Bu düzenlemenin olmayışı ve devletlerin iklim mültecilerinin lehine yönelik bir düzenleme yapma konusundaki isteksizliklerinin arkasında yatan ana neden, uluslararası koruma konusunda çok fazla düzenlemenin bulunması ve devletlerin kendilerini bağlayacak yeni bir düzenleme karşısındaki kayıtsızlıklarıdır. Ayrıca bu tür bir düzenleme devletlere ek bir ekonomik yük getirecektir.

¹⁰⁹ Atapattu, 47.

¹¹⁰ Madeline Garlick, Marine Franck and Erica Bower, 'Enhancing Legal Protection for People Displaced in The Context of Disasters and Climate Change' Simon Behrman and Avidan Kent (editörler) Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse? (B.1, Routledge 2018) 124.

KAYNAKÇA

- Akbay MK, 'Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin Teitiota Kararının Ardından "İklim Mültecileri"' (2021) 23 (1) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 223
- Akkutay Aİ, *Diplomatik Koruma ve İnsan Hakları İlişkisi*, (Adalet Yayınevi 2013)
- Arsava AF, 'Egemenlik ve Koruma Sorumluluğu' (2011) 15 (1) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 101
- Atapattu SA, 'A new category of refugees? 'Climate refugees' and a gaping hole in international law,' Simon Behrman and Avidan Kent (editörler) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (B.1, Routledge 2018) 34
- Bacaiian LE, 'The Protection of Refugees and Their Right to Seek Asylum in the European Union' (2011) 70 Institut Européen De L'université De Genève Collection Euryopa 1
- Behrman S, and Kent A, 'Overcoming the Legal Impasse? Setting the scene' Simon Behrman and Avidan Kent (editörler) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (B.1, Routledge 2018) 3
- Caney S, 'Climate Change, Human Rights and Moral Thresholds' Stephen Humphreys (editör), *Human Rights and Climate Change* (Cambridge University Press 2010) 69
- Cooper JB 'Environmental Refugees: Meeting the Requirements of the Refugee Definition' (1998) 6 (2) New York University Environmental Law Journal 480
- Docherty B, and Giannini T, 'Confronting a Rising Tide: A Proposal for a Convention on Climate Change Refugees' (2009) 33 Harvard Environmental Law Review 349
- Duymaz SY, 'İklim Değişikliği, Afetler ve İnsan Hakları: Çevresel Zorunlu Göç' (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019)
- Ekşi N, 'Yeni Zelanda Mülteci Statüsü Belirleme İtiraz Mercii'nin Ekonomik ve Çevresel Faktörler Sebebiyle Mülteci Statüsünün Kazanılamayacağına İlişkin Kararı' (2011) 20 (1) İKÜHFD 219
- 'İklim Mültecileri' (2016) 2 (2) Göç Araştırmaları Dergisi 10

- Erdoğan M, Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Temel Hak ve Özgürlüklerin Yorumu (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019)
- Garlick M, Franck M and Bower E, 'Enhancing Legal Protection for People Displaced in The Context of Disasters and Climate Change' Simon Behrman and Avidan Kent (editörler) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (B.1, Routledge 2018) 118
- Gedik Ö, Anayasa Mahkemesi Kararlarının Yorum Yöntemleri Açısından İncelenmesi, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013)
- Güner NÖ, 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü' (2016) 2 (2) Göç Araştırmaları Dergisi 212
- Stephen Humphreys 'Introduction: Human Rights and Climate Change' Stephen Humphreys (ed.), *Human Rights and Climate Change* (Cambridge University Press 2010) 1
- 'Competing Claims: Human Rights and Climate Harms' Stephen Humphreys (ed.), *Human Rights and Climate Change* (Cambridge University Press 2009) 35
- Islam R, 'Climate Refugees and International Refugee Law' Rafiqul Islam and Jahid Hossain Bhuiyan (editörler), *An Introduction to International Refugee Law* (B.1, Martinus Nijhoff Publishers 2013) 215
- Kanlı İB, ve Başköy D, 'Küreselleşme ve Çevre Sorunları Bağlamında Göç: İklim Mültecileri' (2018) 6 (3) Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi 21
- Karayığit M, Kılıç M, 'The Legal Status and Protection of Climate Refugees in the EU' (2021) 11 (2) Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 13
- Külüşlü E, 'İklim Göçmenliği Sorununun Hukuki Boyutu,' (2020) 40 (2) Public and Private International Law Bulletin 1175
- Lopez A, 'The Protection of Environmentally-Displaced Persons in International Law' (2007) 37(2) Environmental Law 365
- Mahato A, 'Climate Change and its Impact on Agriculture' (2015) 4 (4) International Journal of Scientific and Research Publications 2250

- Mayer B, 'Who Are "Climate Refugees"? Academic Engagement in The Post-Truth Era' Simon Behrman and Avidan Kent (editörler) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (B.1, Routledge 2018) 89
- Molu E, 'Avustralya Mülteci Temyiz Mahkemesi'nin İklim Değişikliklerinin Kiribati Vatandaşına Mülteci Statüsü Kazandırmayacağına İlişkin 10 Aralık 2009 Tarihli Kararı' (2011) 20 (1) İKÜHFD 225
- Mutter JC and Barnard K M, 'Climate Change, Evolution of Disasters & Inequality' Stephen Humphreys (editör), *Human Rights and Climate Change* (Cambridge University Press 2010) 272
- Ozmehmet E, 'Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları' (2008) 3 (12) Yaşar Üniversitesi E-Dergisi 1853
- Pazarıcı H, *Uluslararası Hukuk*, (Ankara: Turhan Kitabevi 2021)
- Prieur M, 'Towards an International Legal Status of Environmentally Displaced Persons' Simon Behrman and Avidan Kent (editörler) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (B.1, Routledge 2018) 233
- Safi S, 'Ioane Teitiota Kiribati / Yeni Zelanda Davası ve BM İnsan Hakları Komitesi'nin İklim Mültecileri ile İlgili Tarihi Kararı' (2020) 22 (2) Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 509
- Shacknove AE, 'Who is a Refugee?' (1985) 95 (2) Ethics 274
- Tekin E, 'Uluslararası Hukuk Bağlamında İklim Mültecilerinin Korunması Sorunu' (2020) 147 TBB Dergisi 313
- Tufan MZ, Özel C, 'Sürdürülebilirlik Kavramı ve Yapı Malzemeleri İçin Sürdürülebilirlik Kriterleri' (2018) 1 (2) Uluslararası Sürdürülebilir Mühendislik ve Teknoloji Dergisi 6
- Tüyen Z, 'İşletmelerde Sürdürülebilirlik Kavramı ve Sürdürülebilirliği Etkileyen Etmenler' (2020) 19 (37) İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 921
- Vliet J, 'Climate Refugees: A legal mapping exercise' Simon Behrman and Avidan Kent (editörler) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (B.1, Routledge 2018) 16
- Williams A, 'Turning the Tide: Recognizing Climate Change Refugees in International Law' (2008) 30 (4) Law&Policy 502

Wyman KM, 'Responses to Climate Migration' (2013) 37 Harvard Environmental Law Review 167

Diğer:

28 Temmuz 2022 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararı (A/RES/76/300)

Agreement for the Establishment of the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law, <<https://cpj-pcji.ca/wp-content/uploads/2021/11/Agreement-for-the-establishment-of-COSIS.pdf>> s.e.t. 08 Ağustos 2023

Aleksandrova M, Schraven B, and Serraglio D, 'A real game changer? The implications of the UN's ruling on 'climate refugees'.' <<https://www.die-gdi.de/en/the-currentcolumn/article/the-implications-of-the-uns-ruling-on-climate-refugees-1/>> s.e.t. 5 Ekim 2023

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), 1992 <https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/webmenu/webmenu12421_1.pdf> s.e.t. 18 Ağustos 2023

Canada Partnership for International Justice (CPIJ-PCJI), 'Antigua and Barbuda and Tuvalu to seek Justice for Climate Change damage before International Courts,' <<https://cpj-pcji.ca/antigua-and-barbuda-tuvalu-seek-justice-for-climate-change-damage/>> s.e.t. 08 Ağustos 2023

CIDCE: "Environmentally Displaced Persons," <<https://cidce.org/en/environmentally-displaced-persons/>> s.e.t. 16 Ağustos 2023

Climate Emergency: Scope of Inter-American Human Rights Obligations, IACHR (Res. No. 3/2021)

Duarte Agostinho and Others v. Portugal and Others, (2022) Council of Europe Commissioner for Human Rights Application No. 39371/20

Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 Other States, <<https://climatecasechart.com/non-us-case/youth-for-climate-justice-v-austria-et-al/#:~:text=On%20September%20%2C%202020%2C%20six,to%20take%20more%20ambitious%20action.>> s.e.t. 5 Ekim 2023

Gabcikovo-Nagymaros Project (Hungary v Slovakia), [1997] ICJ Rep 92

Immigration and Nationality Act of U.S.A. [1952] Sec. 244 ‘Temporary protected status’

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), 1966

ITLOS: Request for an Advisory Opinion Submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law (Case No. 31)

Ioane Teitiota v. The Chief Executive of the Ministry of Business, Innovation and Employment, NZSC 107 (SC 7-2015)

IPCC, Synthesis Report of the IPCC Sixth Assessment Report (AR6) – Longer Report, (2023)
<https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf> s.e.t. 08 Ağustos 2023

IPCC, 2023: Sections. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (editörler)]: Geneva, Switzerland, 81

İnsan Hakları Derneği, ‘BM Genel Kurul Kararı: ‘Bir İnsan Hakkı Olarak Güvenli, Temiz, Sağlıklı ve Sürdürülebilir Çevre Hakkı,’
<<https://www.ihd.org.tr/bm-ilke-karari-bir-insan-hakki-olarak-guvenli-temiz-saglikli-ve-surdurulebilir-cevre-hakki/>> s.e.t. 16 Ağustos 2023

Massachusetts v. EPA, 549 U.S. 497 (2007)

Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi, 1951

OECD ‘Local-National Climate Policy Linkages’
<<https://doi.org/10.1787/9789264091375-13-en> 197>, 225 s.e.t. 23 Mayıs 2023

Parliamentary Assembly, ‘Drafting an additional protocol to the European Convention on Human Rights concerning the right to a healthy environment’. (Rec. 1885,2009)

Refugee Status Appeals Authority New Zealand, 2000, (Refugee Appeal No. 72189-72195/2000)

Stokholm Bildirgesi: Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı Bildirgesi, 1972

Swedish Aliens Act (2005:716) Chapter 4. Refugees and persons otherwise in need of protection, Section 1

T.C. Dışişleri Bakanlığı ‘BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ <<https://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi.tr.mfa>> s.e.t. 7 Temmuz 2023

T.C. Dışişleri Bakanlığı ‘Paris Antlaşması,’ <<https://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa>> s.e.t. 7 Temmuz 2023

The submission of Maldives to UNHCHR under Human Rights Council Resolution, ‘Human Rights and Climate Change’ <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/ClimateChange/Submissions/Maldives_Submission.pdf> s.e.t. 7 Temmuz 2023

UN: ‘Conferences Environment and Sustainable Development’ <<https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992>> s.e.t. 16 Ağustos 2023

UN, “The ocean – the world’s greatest ally against climate change”, <<https://www.un.org/en/climatechange/science/climate-issues/ocean>> s.e.t. 08 Ağustos 2023

UN Human Rights Committee, ‘Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2728/2016’ CCPR/C/127/D/2728/2016

UNHCR: ‘Cartagena Declaration’ <<https://www.unhcr.org/media/cartagena-declaration-refugees-adopted-colloquium-international-protection-refugees-central>> s.e.t. 5 Ekim 2023

UNHCR Koko Warner, ‘In Search of Shelter: Mapping the Effects of Climate Change on Human Migration and Displacement’ <https://www.ciesin.columbia.edu/documents/clim-migr-report-june09_final.pdf> s.e.t. 7 Temmuz 2023

UNHCR: ‘OAU Convention’ <<https://www.unhcr.org/media/oau-convention-governing-specific-aspects-refugee-problems-africa-adopted-assembly-heads>> s.e.t. 4 Ekim 2023

UNHCR ‘What we do’ <<https://www.unhcr.org/climate-change-and-disasters.html>> s.e.t. 1 Temmuz 2023

UNFCCC ‘Conference of the Parties (COP)’
<<https://unfccc.int/process/bodies/supreme-bodies/conference-of-the-parties-cop>> s.e.t. 4 Temmuz 2023

U.S. Environmental Protection Agency ‘Climate Change Indicators in the United States’
<https://www.epa.gov/sites/production/files/2016-08/documents/climate_indicators_2016.pdf> s.e.t. 23 Mayıs 2023.

U.N. General Assembly Resolutions 2994/XXVII, 2995/UVII and 2996/XXII
(15 December 1972)

United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, (16 June 1972)

-Çeviri / Translation-

THE MATTER OF THE LEGAL STATUS OF THE CLIMATE REFUGEES: SEA LEVEL RISE AND SITUATION OF THOSE WHO LIVE IN ISLAND STATES*

*İKLİM MÜLTECİLERİNİN HUKUKİ STATÜSÜ MESELESİ: DENİZ
SEVİYESİNİN YÜKSELMESİ VE ADA ÜLKELERİNDE YAŞAYANLARIN
DURUMU*

Bilge Sena Erdem**

ABSTRACT

This study discusses the recognition and the status of international protection of the individuals forced to migrate due to climate change. Since this discussion is relatively up to date, the literature on the field is still in the evolving process as the legal status of those affected by climate-based migration has not been clearly defined yet. The situation of people living in areas affected by rising sea levels has become an especially current topic in the recent years. Their quality of life has declined, and they are even at risk of becoming stateless. In this study, firstly the legislation and conceptual framework related to the topic will be examined, and a framework will be drawn from the literature

* Research Article, Received: 10.07.2023 / Accepted: 09.10.2023.

Copyright: All kinds of publication, printing, reproduction and distribution rights of the article belong to DEHUKAMDER (Ankara University National Center for the Sea and Maritime Law Journal of the Sea and Maritime Law). The scientific, ethical and legal responsibility of the article belongs to the authors.

Ethical Statement: The author(s) declare that the preparation of this article is in accordance with ethical rules.

Contribution Rate: The contribution rates of the authors to this article are as shown below:

Bilge Sena Erdem %100

Conflict of Interest Declaration: The author(s) have no conflict of interest to declare.

Declaration of Support and Acknowledgement: None.

** Researcher of the Ankara University National Center for the Sea and the Maritime Law (DEHUKAM); LL.M. Student, Ankara Hacı Bayram Veli University Law Faculty, Department of International Law (erdem.bilgesena@hbv.edu.tr) (ORCID ID: 0000-0002-3418-4464).

regarding the status of the concept of climate refugees. The 1951 Geneva Convention relating to the Status of Refugees and its 1967 Protocol, as well as the provisions in the Universal Declaration of Human Rights generally covers the protection of refugees and complementary protection. Additionally, the concept of temporary protection has been introduced for situations where the number of migrants is too large and therefore individual status determination process becomes nearly impossible. Today there is no comprehensive regulation in international law specifically protecting climate change migrants. However, the increase in global warming due to factors such as industry and fossil fuels leads to sea level rise and effect especially those who live in island states. The question whether those forced to migrate due to the effects of climate change or the future forced migrations due to the submersion of island states as a result of rising sea levels fall under the international protection under any current binding international document has become an increasingly discussed topic.

Keywords: •Climate Change •Climate Refugees •Island States •Forced Migration •Human Rights

ÖZ

Bu çalışmada iklim değişikliği sebebiyle göç etmek zorunda kalmış kişilere uluslararası koruma tanınıp tanınmayacağı ve eğer tanınacaksa bu korumanın statüsünün ne olacağı tartışılmıştır. Bu hususta son yıllarda özellikle ada ülkelerinde yaşayan ve deniz seviyesinin yükselmesi ile hayat kalitesi düşen, hatta vatansız kalma riskiyle karşı karşıya kalan kişilerin durumu ön plana çıkmaktadır. Bu tartışma oldukça yeni bir tartışma konusu olduğundan alana dair literatürün de oluşum içinde olduğu söylenebilir, zira iklim değişikliği kaynaklı göçe maruz kalanların hukuki statüsü henüz bir netlik kazanmamıştır. Bu çalışmada öncelikle konu ile ilgili mevzuat ve kavramsal çerçeve incelenerek iklim mültecisi kavramının statüsü hakkındaki literatüre dair bir çerçeve çizilecektir. 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Protokolü ile İnsan Hakları Evrensel Beyannameinde yapılan düzenlemelerle geliştirilen uluslararası koruma genel anlamda mültecilik ve tamamlayıcı korumayı kapsamaktadır. Ayrıca statüsü bireysel olarak belirlenemeyecek kadar çok sayıda kişinin göç etmesi durumlarında geçici ve acil koruma sağlanabilmesi için geçici koruma kavramı ortaya çıkarılmıştır. Uluslararası hukuk kaynaklarında iklim değişikliği nedeniyle göç eden kişileri koruyacak kapsamlı bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak sanayi üretiminin artması ve fosil yakıt tüketimi gibi gerekçelerden dolayı artan küresel ısınma deniz seviyesinin yükselmesine neden olmakta ve özellikle ada devletlerinde yaşayan insanların hayatını olumsuz etkilemektedir. İklim değişikliğinden kaynaklanan sebeplerden dolayı göç etmek zorunda kalanların ya da gelecekte deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle ada devletlerinin su altında kalmasından dolayı meydana gelecek zorunlu göçlerin bu kapsama girip girmediği son zamanlarda giderek artan şekilde gündeme gelen bir tartışmadır.

Anahtar Kelimeler: •İklim Değişikliği •İklim Mültecileri •Ada Devletleri •Zorunlu Göç •İnsan Hakları

INTRODUCTION

Climate change which the globalising world comes up against is a global problem that means the people are faced with the same problem regardless of whether they are poor or rich. With climate changes, natural events such as global warming, heavy rainfall, hurricanes, droughts, and landslides are experienced, and these events cause material and moral damage to people by causing loss of life and property or injuries. The increase in various industrial branches, the rapid growth of the world economies, the rapid increase in population, and the increasing consumption of this increasing population, in parallel with this, the decrease in natural resources and the use of non-renewable energy and materials have led to problems that threaten humanity such as global warming and environmental pollution¹.

Global climate change is a relatively recent concept because it was first recognized as an international problem at the United Nations (UN) Summit on Environment and Development² (Rio Environment Summit) held in Rio de Janeiro, and thus many countries have started to develop policies to stop climate change, though to some extent. Climate change may cause people to compulsorily change their country of residence or nationality depending on the material and moral damages caused by disasters. At this point, the problem arises from the uncertainty of the legal status of climate refugees. Which protection area and how climate refugees can benefit from is not clearly regulated in any area of international law. There are different views on the issue of the status of climate refugees. Since the number of climate refugees is expected to increase in the future due to climate change, it is important to resolve the status issue.

As mentioned in detail above, climate change is related to human life to an extent that cannot be ignored. Forcing people to leave their places due to natural disasters and environmental problems can occur with many natural events such as global warming, floods, sea level rise, drought, desertification, tsunamis, and hurricanes. In particular, the problem of desertification causes agricultural areas to become inefficient and water resources to decrease, thus creating a great source of distress for people. Africa is recognized as the region most affected by

¹ Muhammed Zakir Tufan and Cengiz Özel, 'Sürdürülebilirlik Kavramı ve Yapı Malzemeleri İçin Sürdürülebilirlik Kriterleri' (2018) 1 (2) The Journal of International Sustainable Engineering and Technology 7,11.

² UN: 'Conferences Environment and Sustainable Development' <<https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992>> accessed 16 August 2023.

climate change. Climate change in Africa comes with problems such as desertification, hunger, thirst, and misery. If the concept of climate refugee is examined historically, the Tuvalu people living in the Pacific Ocean are considered to be the first climate refugees in the world as a community that left their country and settled in New Zealand and Australia as a result of sea level rise caused by global warming³. Sea level rise negatively affects agriculture by causing land loss, especially in countries such as Bangladesh⁴. In addition to drought and desertification, dust rising, for instance, as a result of the drying up of Lake Aral, has caused pollution, salination, and drought in the surrounding areas. Due to these problems, about 100,000 people have been displaced from the vicinity of Lake Aral since 1992⁵. The global average surface temperature has increased by 0.15°F per decade on average since 1901. The hottest year on record worldwide was 2015. The period 2006-2015 is said to be the warmest decade on record since thermometer-based observations began⁶.

Some regions are primarily affected and remain vulnerable to against this climate change. The coastal cities of countries are among the regions that are particularly vulnerable to climate change. Some of the world's largest cities are located in coastal regions due to the intensification of maritime trade. Rising sea levels and storms due to climate change increase the vulnerability of these cities. Disasters related to climate change pose a threat to the livelihoods of people in coastal cities, to their property, to the infrastructure of cities, and sometimes to their lives. According to OECD research, some of the countries with port cities most vulnerable to flood risk are India, China, the United States, the Netherlands, and Japan. However, the extent to which countries are exposed to these disasters and the degree of their vulnerability varies depending on the level of population and infrastructure. Cities and poor populations are particularly vulnerable to climate change. This is because heat waves affect rural areas less than cities. In cities where the use of concrete and asphalt is widespread, the effect of heat waves is felt more severely. The average annual temperatures are 3.5 to 4.5 °C higher in

³ İmam Bakır Kanlı, and Doğan Başköy, 'Küreselleşme ve Çevre Sorunları Bağlamında Göç: İklim Mültecileri' (2018) 6 (3) The Journal of Political, Economic and Management Research 40,46.

⁴ Simon Caney, 'Climate Change, Human Rights and Moral Thresholds' ed. Stephen Humphreys, Human Rights and Climate Change (Cambridge University Press 2010) 81.

⁵ Kanlı, 34.

⁶ U.S. Environmental Protection Agency 'Climate Change Indicators in the United States' <https://www.epa.gov/sites/production/files/2016-08/documents/climate_indicators_2016.pdf> accessed 23 May 2023.

urban areas compared to rural areas. It is expected that this difference will increase by another 1 °C every decade. The relationship between climate change and poverty is obvious. Poor populations are more vulnerable to climate change due to the fact that they are usually located in more vulnerable areas and do not have sufficient and efficient resources to protect themselves from weather events and changing climatic conditions⁷.

With the emergence of concerns about the damage caused to the environment by the uncontrolled use of resources due to industrialization emerged in the 1970s and the Conference on Environment and Man was held in Stockholm in 1972. At this conference, the negative effects of industrialization on the environment were discussed for the first time in the international arena⁸. Subsequently, important decisions on sustainable development and the environment were taken with the Brundtland Report of 1987 published by the UN, and the Rio Environmental Summit dated 1992, in which the importance of the environment was emphasized by defining sustainable development⁹. In the 21st Conference of the Parties to the 1992 United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) held in Paris in 2015, the Paris Agreement, a fundamental document on climate change, was adopted by states. 175 countries have committed to reducing greenhouse gas emissions for the post-2020 period at the COP21 Summit on a global scale. Türkiye also signed the Paris Agreement on 22 April 2016, ratified it with the Presidential Decree on 7 October 2021, and completed the ratification process in domestic law¹⁰. Taking into consideration the concrete steps taken, it seems possible to say that states are generally aware of global warming.

Migration because of climate change was seriously discussed for the first time at the COP21 Paris Climate Summit. Climate change-related migration is included in the decisions taken at the COP21 Summit. However, the issue of climate refugees or climate migration was not mentioned in the Paris Agreement adopted

⁷ OECD 'Local-National Climate Policy Linkages' <<https://doi.org/10.1787/9789264091375-13-en> 197>, 225 accessed 23 May 2023.

⁸ Ecehan Ozmehmet, 'Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları' (2008) 3 (12) Yaşar University E-Journal 1853,1876.

⁹ Zeki Tüyen, 'İşletmelerde Sürdürülebilirlik Kavramı ve Sürdürülebilirliği Etkileyen Etmenler' (2020) 19 (37) İstanbul Ticaret University the Journal of Social Sciences 92,93.

¹⁰ T.R. The Ministry of Foreign Affairs 'Paris Agreement' <<https://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa>> accessed 7 July 2023.

in 2015¹¹. One of the regionally important innovations is the Nansen Initiative. In this initiative, which is based on a commitment made by the governments of Switzerland and Norway, the reality of forced migration due to climate change was recognized and seen as one of the biggest problems concerning the international community in the 21st century. The Nansen Initiative is a state-based cooperation process that aims to identify effective solutions and reach a consensus on common solutions by addressing the protection needs of people displaced by climate change. Despite the fact that the initiative is generally accepted, its scope is limited to forced migration because of severe weather events is a negative aspect of the initiative. Although it is quite easy to establish a causal link between severe weather events and forced migration, some other consequences of climate change, such as rising sea levels, have been excluded¹².

Despite the awareness of states, it cannot be said that sufficient steps have been taken on global warming and its effects. Although environmental problems are expected to increase in the future, the lack of adequate and efficient solutions to this situation in the international arena raises concerns that it may lead to irreparable or impossible consequences¹³. In the *Massachusetts v. EPA* decision, the US Supreme Court stated that sea level rise has already begun to cause the loss of land areas off the coast of Massachusetts¹⁴. Sea level rise and its effects on the agricultural sector, as well as the measures taken by states to reduce the effects of climate change, directly affect people. It is important to identify people living in areas that are relatively vulnerable to climate change, such as coastal areas or poorer areas where protection measures do not reach, and who do not benefit from the human rights protections of their home countries, and to take the necessary measures to protect their human rights¹⁵.

¹¹ Sumudu Anopama Atapattu, 'A new category of refugees? 'Climate refugees' and a gaping hole in international law', Simon Behrman and Avidan Kent (eds.) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?*, (1st edn, Routledge 2018) 34.

¹² Atapattu, 44-45.

¹³ Kanlı, 29.

¹⁴ *Massachusetts v. EPA*, 549 U.S. 497 (2007) 'According to petitioners' unchallenged affidavits, global sea levels rose somewhere between 10 and 20 centimeters over the 20th century as a result of global warming. MacCracken Decl. 5(c), Stdg. App. 208. These rising seas have already begun to swallow Massachusetts' coastal land. Id., at 196 (declaration of Paul H. Kirshen 5) 216 (MacCracken Decl. 23)'.²

¹⁵ John C. Mutter and Kye Mesa Barnard, 'Climate Change, Evolution of Disasters & Inequality' ed. Stephen Humphreys, *Human Rights and Climate Change* (Cambridge University Press 2010) 296.

I. CLIMATE CHANGE CONCEPT AND MIGRATION

The effects of climate change are mainly the increase in air temperatures, extraordinary weather conditions, and rising sea levels. Climate change can cause extraordinary heat or cold temperatures. Heat waves can cause fainting, illness, and even death, especially in the elderly or children. As for the extremely cold temperatures can lead to hypothermia. Flood risk may be encountered as a result of climate change-related events such as extraordinary precipitation and storms or sudden melting of snow, and drought may occur because of extreme temperatures and lack of precipitation. Plants and animals are also affected by precipitation. Dried plants and trees increase the risk of fire. Just as the land temperature is affected, the seas are also influenced by climate change. The rise in sea level increases the risk of flooding and some regions are underwater. Especially in the case of island countries, there is a danger of millions of people becoming stateless. As can be seen, climate change has many effects and these effects threaten people by triggering other events and situations in a chain. Some of the direct risks posed by changing environmental conditions due to climate change against human life are excessive temperature, decreased air, food, and water quality, temperature-related diseases, diseases due to a decrease in the quality of food or water, heart diseases, mental disorders, and stress¹⁶.

People mostly migrate not only for reasons related to climate change but also for a number of other reasons such as welfare level, job search, poverty, etc. in addition to climate change. Forced migration due to climate change is a little different. For example, the situation of a person whose city or country is flooded is different from a person who migrates only due to the increase in air temperature. The term climate refugee is not recognized as a legal status in international law. Since persons who are granted refugee status based on the 1951 Convention, mostly for social or political reasons, are covered by the Convention, climate refugees cannot benefit from the protection in the Convention. This is because climate refugees basically refer to people who migrate compulsorily due to situations arising from climate change such as drought, floods, severe weather events, and sea level rise. In the last part of the study, solutions for the protection provided or to be provided to these persons, which are both advocated in the doctrine and implemented in some countries, are

¹⁶ U.S. Environmental Protection Agency 'Climate Change Indicators in the United States' https://www.epa.gov/sites/production/files/2016-08/documents/climate_indicators_2016.pdf accessed 23 May 2023.

given¹⁷. Environmental changes due to climate can cause some armed conflicts by making access to natural resources such as water and food difficult. Human behavior affected by climate change also affects international migration. Sustainability and development projects related to preventing or mitigating climate change also encourage migration. Thereby, some business lines in other regions can be encouraged by reducing the business lines. At the same time, migration of people from areas where climate change is more difficult to prevent (e.g. coastal cities that are likely to be flooded) to more protected areas is also encouraged¹⁸.

Climate change has changed the concept of development and caused different practices between developed and undeveloped countries. This is because it does not seem economically sustainable for undeveloped or developing countries to take the measures taken by developed countries struggling with climate change¹⁹. The provision in Article 2, paragraph 1 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)²⁰ that developing countries should use international assistance primarily to address social and economic needs nationally is implicitly included in Article 4, paragraph 7 of the UNFCCC²¹. With this article, some differences are envisaged between developed and non-developed countries in terms of fulfillment of the obligations under the Convention. Thus, according to this article, taking into account that the first priority of developing states is economic and social development and poverty eradication, their success in fulfilling their obligations will be evaluated²².

¹⁷ Atapattu, 36.

¹⁸ Benoit Mayer, 'Who Are "Climate Refugees"?' Academic Engagement in The Post-Truth Era', Simon Behrman and Avidan Kent (eds.) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (1st edn, Routledge 2018) 90.

¹⁹ Stephen Humphreys, 'Competing Claims: Human Rights and Climate Harms' *Human Rights and Climate Change (Introduction)* ed. Stephen Humphreys (Cambridge University Press 2009) 38.

²⁰ International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), 1966, Article 2/1. 'Each State Party to the present Covenant undertakes to take steps, individually and through international assistance and co-operation, especially economic and technical, to the maximum of its available resources, with a view to achieving progressively the full realization of the rights recognized in the present Covenant by all appropriate means, including particularly the adoption of legislative measures'.

²¹ Humphreys, 'Climate' 50.

²² United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), 1992 <https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/webmenu/webmenu12421_1.pdf> accessed

1. Definition of Climate Refugees

Some important international sources concerning climate refugees are the 1992 United Nations Framework Convention on Climate Change, the 1997 Kyoto Protocol, the Paris Agreement, the Vienna Convention for the Protection of the Ozone Layer, and the Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer. Türkiye is also a member of these Conventions and Protocols. The UNFCCC was opened for signature by the states at the Rio Environment Summit held in 1992. While the implementation instrument of the UNFCCC until 2020 is the Kyoto Protocol, after 2020, the Paris Treaty has become the implementation instrument²³. The main decision-making body of the UNFCCC is the "Conference of Parties" (COP). States Parties to the Convention are represented at the COP Summits and can thus oversee the implementation of the Convention or other legal instruments adopted by the COPs²⁴.

Migration due to climate change and environmental disasters may pose a danger not only for people but also for international and regional security. For this reason, international agreements have been made to prevent and resolve climate change. It is undeniable that steps have been taken to protect the environment. However, it should be re-emphasized that it is controversial whether these treaties contribute to the permanent solution of the problems. Similarly, no concrete international step has yet been taken for the protection of people displaced due to climate change. Governments, civil society organizations, and individuals should work together on climate change. Taking steps to mitigate the impacts of climate change, such as reducing greenhouse gas emissions, increasing the use of renewable energy, and improving energy efficiency, can reduce the number of environmental refugees caused by climate change and

18.08.2023, Article 7 'The degree of success of developing country Parties in fulfilling their obligations under the Convention will depend on the effectiveness with which developed country Parties fulfil their obligations under the Convention with respect to financial resources and technology transfer, taking full account of the fact that economic and social development and poverty eradication are the first and foremost priority for developing country Parties'.

²³ T.R. The Ministry of Foreign Affairs 'United Nations Framework Convention on Climate Change <<https://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi.tr.mfa>> accessed 7 July 2023.

²⁴ UNFCCC 'Conference of the Parties (COP)' <<https://unfccc.int/process/bodies/supreme-bodies/conference-of-the-parties-cop>> accessed 4 July 2023.

improve people's quality of life²⁵. However, the question of the status and legal status of climate refugees still needs to be resolved.

The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) recognizes that climate change seriously affects human life and is related to the quality of life even in its simplest form and that people who are forced to migrate due to climate need protection. The International Organisation for Migration has always taken an inclusive approach to climate refugees. An expanded refugee scope, which will be set out by an interpretation of the Geneva Convention Relating to the Legal Status of Refugees of 1951²⁶ or by a new protocol or convention, is important to meet the basic needs and human rights of a large human community expected to migrate due to climate change²⁷.

According to Williams, climate refugees are categorized into three types: temporary, permanent due to human activities, or people who leave their countries in search of a better standard of living. Temporary displacement, in general terms, is when people leave their places of residence as a result of natural disasters and return when the reasons that require them to leave their places of residence are over. In case of permanent displacement, human-induced environmental disasters force people to leave their places of residence in such a way that they will never return. The construction dam can be given as an example. The last type of climate refugee consists of people who leave their places of residence due to permanent or temporary environmental factors and migrate to countries that offer a better standard of living. Another distinction in climate refugees is the distinction made according to the duration, and there is a triple distinction as temporary, long-term, and permanent climate refugees. In addition, there are also different distinctions such as climate refugees due to man-made/natural disasters, transboundary displacement, which refers to the change of country, and internal displacement, which refers to migration within the same country²⁸.

²⁵ Nuray Ekşi, 'İklim Mültecileri' (2016) 2 (2) *The Journal of Migration Research* 10,58 (Refugee).

²⁶ Geneva Convention on the Legal Status of Refugees, 1951.

²⁷ Atapattu, 36,40.

²⁸ Angela Williams, 'Turning the Tide: Recognizing Climate Change Refugees in International Law' (2008) 30 (4) *Law&Policy* 500,507.

Climate change reveals challenges to people's health, freedom, property, basic needs, and employment²⁹. In addition, the people who are affected by climate change face threats to their living standards, education, health, and well-being³⁰. Sea level rise is closely related to people's livelihoods by affecting different sectors such as agriculture, tourism, energy, transport, and maritime trade. Just as rising air temperatures affect the growth rate of agricultural crops and weeds; changing temperature, precipitation, and sunlight levels affect the productivity of plants and animals. Agricultural areas are under water due to rising sea levels and events such as flooding, and salinity is observed in groundwater in coastal areas³¹.

Perhaps the most severe consequence of sea level rise is that some settlements encounter the risk of becoming completely uninhabitable. The global damage to the environment has unsettled the international community in terms of environmental protection and management. Climate change caused by global warming, which has become a focal point with the development of industry, has caused many people to struggle for survival. People migrate towards more livable places in order to sustain their lives or to reach basic needs by being affected by climate change³².

Climate change and its consequences are particularly relevant to the right to life, which is included in Article 3 of the 1948 Universal Declaration of Human Rights and Article 2 of the European Convention on Human Rights, and the right to the environment, which is included in Article 25 of the 1948 Universal Declaration of Human Rights and emphasized in the 1972 Stockholm Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. In the Declaration, it is stated that every human being has the fundamental right to freedom, equality, and satisfactory living conditions in an environment where it

²⁹ Rafiqul Islam, 'Climate Refugees and International Refugee Law' Rafiqul Islam and Jahid Hossain Bhuiyan (eds.), *An Introduction to International Refugee Law* (1st edn, Martinus Nijhoff Publishers 2013) 231.

³⁰ The submission of Maldives to UNHCHR under Human Rights Council Resolution, 'Human Rights and Climate Change' <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/ClimateChange/Submissions/Maldives_Submission.pdf> accessed 7 July 2023.

³¹ Anupama Mahato, 'Climate Change and its Impact on Agriculture' (2015) 4 (4) *International Journal of Scientific and Research Publications* 2250,3153.

³² Islam, 235.

is possible to live an honorable and decent life³³. Another principle contained in the Declaration is that States should take all measures to prevent marine pollution that harms human health, living resources, and marine creatures³⁴. In our country, the right to life is guaranteed by Article 17³⁵ and the right to environment by Article 56³⁶ of the Constitution.

The International Court of Justice has stated that the protection of the environment is an essential part of human rights and is particularly essential for the rights to life and health³⁷. Adopted on 28 July 2022, the United Nations General Assembly Resolution³⁸ on the right to live in a clean, healthy, and sustainable environment is linked to other rights and existing international law and calls for the full implementation of multilateral environmental treaties within the framework of the principles of international environmental law to promote the protection of this right. With this Resolution, the obligation of States to respect, protect, and promote the fulfillment of human rights and to take measures to protect human rights as provided for in various international instruments has been re-emphasized. Another important issue highlighted in the resolution is the important role of international cooperation by developed countries in assisting developing countries (especially poor, heavily indebted countries, least developed countries, landlocked developing countries, and developing small island states, as well as middle-income countries) in combating climate change and protecting the right to the environment, as well as developing human capacity and institutional and technological capacities³⁹. As will be discussed in more detail in the following chapters, although a number of

³³ United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, (16 June 1972); U.N. General Assembly Resolutions 2994/XXVII, 2995/UVII and 2996/XXII (15 December 1972).

³⁴ Stockholm Declaration: Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment, 1972.

³⁵ Article 17 – Everyone has the right to life, to the protection and improvement of his material and spiritual existence. Except in cases of medical necessity and in cases stipulated by law, the bodily integrity of the person shall be inviolable; he shall not be subjected to scientific and medical experiments without his consent.

³⁶ Article 56 – Everyone has the right to live in a healthy and balanced environment. It is the duty of the State and citizens to improve the environment, protect environmental health and prevent environmental pollution.

³⁷ Gabcikovo-Nagymaros Project (Hungary v Slovakia), [1997] ICJ Rep 92.

³⁸ United Nations General Assembly, dated on 8 July 2022 (A/RES/76/300).

³⁹ Human Rights Association, UN General Assembly Resolution: ‘Bir İnsan Hakkı Olarak Güvenli, Temiz, Sağlıklı ve Sürdürülebilir Çevre Hakkı,’ <<https://www.ihd.org.tr/bm-ilke-karari-bir-insan-hakki-olarak-guvenli-temiz-saglikli-ve-surdurulebilir-cevre-hakki/>> accessed 16 August 2023.

applications on the subject have been brought before various international courts, it does not seem possible to say that a satisfactory conclusion has been reached at the moment.

2. 1951 Climate Refugees in the 1951 Geneva Convention

After the detailed explanations above, when it is looked at the definition of refugee set out in the 1951 Geneva Convention, according to the Convention; those who cannot benefit from the protection of the country of which they are citizens because of their race, religion, nationality, membership in a certain social group or political thoughts due to events that occurred before 1 January 1951 and are justifiably afraid that they will be persecuted, or those who are stateless and cannot return to the country of residence where they previously lived as a result of such events or do not want to return due to this fear, have been accepted as refugees, and it appears that climate changes are not mentioned in this definition. With the 1967 Protocol of the Convention, the geographical and historical limitation was abolished with the decision not to include the expression 'events occurring in Europe before 1 January 1951' in the text⁴⁰.

A. Conditions for Acquiring Refugee Status under the 1951 Geneva Convention

In the 1951 Geneva Convention, 'justifiable fear of persecution', which is a condition of the refugee definition, is not sufficient on its own. At the same time, this fear should arise only on the grounds listed in the definition. These grounds are race, religion, nationality, membership of a particular social group, or political opinion. As can be clearly seen, climate change is not one of the grounds for refugee status under the 1951 Convention. At the same time, the person seeking protection must request to benefit from the protection of another state due to the inability to benefit from the protection of his/her own state. Therefore, the foundations of refugee law are based on the shared responsibility of states for protection. An approach that has gained momentum, especially in recent times argues that areas such as climate change, which have global effects and affect human life and which must be shaped in the international arena, are no longer the field of regulation according to the classical understanding of

⁴⁰ Simon Behrman and Avidan Kent, 'Overcoming the Legal Impasse? Setting the scene' Simon Behrman and Avidan Kent (eds.) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (1st edn, Routledge 2018) 10.

sovereignty⁴¹. The principle of sovereignty, which was dominant in the past, is being replaced by the principle of responsibility to protect, especially due to the devastating effects of the Second World War⁴². The principle of the responsibility of states to protect can also be applied in relation to climate refugees, especially in cases where the land territory of the state has disappeared (it remains below its example) due to climate change⁴³.

The definition of refugee in the 1951 Convention includes 4 basic legal conditions. These conditions are;

- a- justified fear of persecution;
- b- this persecution is caused by race, religion, nationality, membership in a social group or political idea;
- c- the applicants have left their country of nationality or country of residence
- d- inability or unwillingness of the applicants to return to their country⁴⁴.

As can be seen, when it comes to refugee status according to the convention, there is no reference to the climate or, more specifically, to sea level rise and the risk of statelessness for island state citizens. According to Article 31(1) of the Vienna Convention on the Law of Treaties on the interpretation of international treaties, "A treaty shall be interpreted in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to its provisions in the context of the treaty as a whole and in the light of its subject matter and purpose." Therefore, it is necessary to interpret treaties primarily by adhering to their wording⁴⁵. With objective interpretation, the purpose of the norm text is investigated, for example, the group of persons that the treaty aims to protect is determined⁴⁶.

⁴¹ A. Füsün Arsava, 'Egemenlik ve Koruma Sorumluluğu' (2011) 15 (1) The Journal of Gazi University Faculty of Law 103.

⁴² Arsava, 105.

⁴³ Atapattu, 41.

⁴⁴ Islam, 221.

⁴⁵ Ali İbrahim Akkutay, *Diplomatik Koruma ve İnsan Hakları İlişkisi* (Adalet Yayınevi 2013) 144,145.

⁴⁶ For more information on comment methods, see Ömer Gedik, *Anayasa Mahkemesi Kararlarının Yorum Yöntemleri Açısından İncelenmesi*, (Doctoral Thesis, Marmara University Institute of Social Sciences, 2013); Murat Erdoğan, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Temel Hak ve Özgürlüklerin Yorumu* (Doctoral Thesis, Gazi University Institute of Social Sciences, 2019) 32,33.

According to one view, climate refugees fulfill the 1951 Convention's requirement for refugee status and all Member States are obliged to provide protection to climate refugees⁴⁷. To summarise, this view states that the word containing the 1951 Convention's definition of refugee status can be expanded and extended to climate refugees through human rights analysis or on the basis of regional needs. It is also argued that climate change caused by states can also be included in the concept of persecution. This view also claims that climate refugees are harmed because they belong to a social group that is relatively incapable of protecting itself environmentally⁴⁸. In terms of expanding the scope of the definition of refugee in the Convention on the basis of regional requirements, the Organisation of African Unity's Convention on the Specific Principles of Refugee Problems in Africa defines "refugee" as "a person⁴⁹ who, owing to external aggression, invasion, foreign domination or external events seriously disturbing public order in all or part of the country to which he or she is bound by nationality or citizenship, is forced to leave his or her place of residence and seeks asylum elsewhere than in his or her country"⁵⁰. Similarly, the non-binding Cartagena Declaration on Refugees defines refugees as "persons who have fled their country because of generalized violence, foreign aggression, internal conflicts, mass violations of human rights or other conditions seriously disturbing public order, which threaten their life, safety or freedom"⁵¹.

The predominant view on whether climate refugees can be contained in the 1951 Convention is that climate refugees cannot be considered as refugees under the 1951 Convention. The 1951 Convention's definition of refugee aims to provide protection to individuals who cannot benefit from the protection of their state or who need protection against acts of their own state that violate human rights⁵². When looking at the situation of climate refugees, it seems possible to say that

⁴⁷ Jessica B. Cooper, 'Environmental Refugees: Meeting the Requirements of the Refugee Definition' (1998) 6 (2) *New York University Environmental Law Journal* 480,530.

⁴⁸ Cooper, 486,489.

⁴⁹ UNHCR: 'OAU Convention' <<https://www.unhcr.org/media/oau-convention-governing-specific-aspects-refugee-problems-africa-adopted-assembly-heads>> accessed 4 October 2023.

⁵⁰ Katrina Miriam Wyman, 'Responses to Climate Migration' (2013) 37 *Harvard Environmental Law Review* 180; Andrew E. Shacknove, 'Who is a Refugee?' (1985) 95 (2) *Ethics* 275.

⁵¹ UNHCR: 'Cartagena Declaration' <<https://www.unhcr.org/media/cartagena-declaration-refugees-adopted-colloquium-international-protection-refugees-central>> accessed 5 October 2023.

⁵² Jolanda van der Vliet, 'Climate Refugees: A legal mapping exercise' Simon Behrman and Avidan Kent (eds.) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (1st edn, Routledge 2018) 22.

these people can still benefit from the protection of their states and that states are making efforts, even if insufficient, to mitigate the effects of climate change⁵³.

Although some authors have claimed that the concept of refugee should be interpreted broadly in accordance with the conditions and the requirements of the period⁵⁴, it does not seem possible to include climate refugees within the scope of the Convention in accordance with the view that we agree with, since it would mean the creation of law by the court for international courts to include a concept that is not included in the wording of a definition⁵⁵ in international law sources and cannot be included in the scope in accordance with the will of the state⁵⁶. This is because, in international law, international rules are established with the will of sovereign states. The reason for the migration of climate refugees is purely geographical events and since geographical reasons are not among the reasons for persecution listed in the 1951 Convention, these persons cannot gain refugee status under the Convention⁵⁷. If an international protection system is to be established to include climate refugees, this system can be constituted by creating a new source of international law in which states put forward their will⁵⁸. Authors who argue that climate refugees cannot be included within the scope of refugee status under the 1951 Convention have offered *sui generis* solutions⁵⁹. One of the possible solutions may be to provide international protection to climate refugees through a new protocol or international treaty that includes a definition to cover the persons migrating due to climate change.

Unlike the 1951 Convention, the European Convention on Human Rights (ECHR) provides broader protection in terms of the application of the principle of nonrefoulement, although there is no European Court of Human Rights judgment on this issue so far, there is a view that climate refugees may benefit

⁵³ Bonnie Docherty, and Tyler Giannini, 'Confronting a Rising Tide: A Proposal for a Convention on Climate Change Refugees' (2009) 33 Harvard Environmental Law Review 358; Wyman, 179.

⁵⁴ For opinions on this matter, see Seda Yurtcanlı Duymaz, 'İklim Değişikliği, Afetler ve İnsan Hakları: Çevresel Zorunlu Göç' (Doctoral Thesis, Marmara Institute of Social Sciences, 2019) 70.

⁵⁵ See, Erdoğan, 'Anayasa'.

⁵⁶ See, Molu, 225,238; Wyman, 177,178.

⁵⁷ Esra Tekin, 'Uluslararası Hukuk Bağlamında İklim Mültecilerinin Korunması Sorunu' (2020) 147 TBB Dergisi 314,315.

⁵⁸ Hüseyin Pazarcı, Uluslararası Hukuk (Ankara: Turhan Kitabevi 2021) 6,17.

⁵⁹ For the presented solutions on this matter, see Tekin, 324,326.

from protection under the ECHR⁶⁰. Within the scope of Article 3 of the ECHR, which stipulates that refugees shall not be subjected to torture or inhuman or degrading treatment or punishment, it is stated that the principle of non-refoulement can be applied to climate refugees in regions where it is impossible to continue life, for example, by flooding an island country⁶¹. One of the important cases within this regard is the case of *'Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 Other States'*⁶², which is still pending before the ECHR. The applicants claimed that their right to life was threatened by the effects of climate change in Portugal, such as forest fires. They stated that, as young people, they were negatively affected by climate change and had to spend more time indoors due to reasons such as extreme temperatures. On 19 May 2021, while the case was ongoing, the European Commission submitted a written opinion to the ECHR⁶³. In its opinion, the European Commission drew attention to the impact of environmental degradation and climate change on human rights and stated that the increasing number of climate change-related applications provides the Court with the opportunity to offer real protection to individuals affected by environmental degradation and climate change in order to fully implement the ECHR⁶⁴.

B. The Issue of Climate Refugees' Inability to Obtain Refugee Status According to the 1951 Geneva Convention

Among the five criteria (race, religion, nationality, membership of a particular social group, or political opinion) listed in Article 1/A-2 of the 1951 Geneva Convention, reasons such as natural disasters or climate change are not listed. Moreover, people do not always leave their countries due to climate change. Sometimes people also relocate within their own countries. The harm caused by climate change is not caused by a person's race, religion, nationality, membership

⁶⁰ For opinions on this matter, see Neslihan Özkerim Güner, 'Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü' (2016) 2 (2) The Journal of Migration Research 212,241.

⁶¹ Livia Elena Bacaian, 'The Protection of Refugees and Their Right to Seek Asylum in the European Union' (2011) 70 Institut Européen De L'université De Genève Collection Euryopa.

⁶² Duarte Agostinho and Others v. Portugal and Others, (2022) Council of Europe Commissioner for Human Rights Application No. 39371/20.

⁶³ Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 Other States, < <https://climatecasechart.com/non-us-case/youth-for-climate-justice-v-austria-et-al/#:~:text=On%20September%20%2C%202020%2C%20six,to%20take%20more%20ambitious%20action.>> accessed 5 October 2023.

⁶⁴ Duarte Agostinho and Others v. Portugal and Others, (2022).

in a social group, or political opinion⁶⁵. The Decision of the New Zealand Refugee Status Determination Appeals Authority on the Ineligibility of Refugee Status on the Grounds of Economic and Environmental Factors⁶⁶ and the Decision of the Australian Refugee Appeals Tribunal on the Ineligibility of a Kiribati Citizen for Refugee Status due to Climate Change dated 10 December 2009⁶⁷ are some of the cases in which it was decided that persons who migrate due to climate change cannot qualify as refugees under the 1951 Convention.

In the Decision of the New Zealand Refugee Status Determination Appeals Authority on the Ineligibility for Refugee Status on the Grounds of Economic and Environmental Factors⁶⁸, the authority assessed the reasons for the application and rejected the application, stating that none of the applications could be included in one of the grounds for refugee status listed in the Geneva Convention of 1951. In the case in question, family members, consisting of parents and five children, traveled from Tuvalu to New Zealand and made individual applications for refugee status in 2000. In their application, the family members stated that their family's property had been partially submerged during the high tides in Tuvalu, that the coastal areas of the island had been eroded, and that there was a shortage of potable water and medicine. The applicants also referred to Tuvalu's poor economy, stating that there were no employment opportunities and food prices were very high. Some of the other grounds for the applicants' application were the lack of transport, health, and education facilities on the island.

In this real case, the refusal of the family members' refugee applications by the New Zealand State was appealed to the New Zealand Refugee Status Determination Appeals Authority. The Appeals Chamber found that the applicant's claim that the State of Tuvalu offered favorable living standards only to a certain group of people known to be close to the State could not be substantiated by sufficient evidence and rejected the application⁶⁹. This is

⁶⁵ Ekşi, 'İklim' 17.

⁶⁶ Nuray Ekşi, 'Yeni Zelanda Mülteci Statüsü Belirleme İtiraz Mercii'nin Ekonomik ve Çevresel Faktörler Sebebiyle Mülteci Statüsünün Kazanılamayacağına İlişkin Kararı' (2011) 20 (1) İKÜHFD 219,224.

⁶⁷ Esra Molu, 'Avustralya Mülteci Temyiz Mahkemesi'nin İklim Değişikliklerinin Kiribati Vatandaşına Mülteci Statüsü Kazandırmayacağına İlişkin 10 Aralık 2009 Tarihli Kararı' (2011) 20 (1) İKÜHFD 225,238.

⁶⁸ Refugee Status Appeals Authority New Zealand, 2000, (Refugee Appeal No. 72189-72195/2000).

⁶⁹ Ekşi, 'Refugee, 219,223.

because, according to the Chamber's analysis, the economic and social hardship in Tuvalu is suffered by all Tuvaluans. Although the applicant's claim was based on the fact that the applicant belonged to a lower socio-economic class, this class was not considered to be one of the groups recognized under the Geneva Convention of 1951⁷⁰.

Similarly, in the Decision of the Australian Refugee Appeals Tribunal dated 10 December 2009⁷¹ on the grounds that the reasons for the application were not based on one of the articles listed in the Geneva Convention of 1951 to which Australia is a party, the applications were rejected. In the incident, the applicant who was a Kiribati national, applied to the Department of Immigration and Citizenship for a protection visa. When the visa was refused, the applicant appealed the administrative decision. The applicant explained that life in Kiribati was becoming increasingly difficult, that the village where he lived was adversely affected by sea level rise, that sea level rise was causing contamination of drinking water, and that some islands in Kiribati had even disappeared completely due to climate change and sea level rise. The applicant stated that the entire country would be flooded in a few years period of time due to the tides and that he was therefore seeking asylum in Australia. Assuming that this risk was imminent and real, it is possible to envisage that internal displacement would not be a solution. The Applicant's lawyer confirmed these statements, stating that even if relocation within Kiribati were to take place, the new settlement would eventually be affected by sea level rise and would have to be relocated again, since according to the IPCC Reports, sea level rise exposes some small island states to the risk of being completely submerged⁷².

⁷⁰ See, Refugee Status Appeals Authority New Zealand, 2000, (Refugee Appeal No. 72189-72195/2000): 'Mr Ho submits that the appellants are being persecuted because they are from the lower socio-economic group in Tuvalu. While this may be a statistical group, it is not, in the Authority's view, a particular social group in respect of which its members can be said to be persecuted in terms of the Refugee Convention. There must also be a nexus between the membership of the particular social group alleged and the anticipated persecution. On the facts of this case, there is simply no evidence to suggest that the appellants are being persecuted by the Tuvalu government for reason of their membership of such a group.'

⁷¹ Molu, 225,238.

⁷² See, IPCC, 2023: Sections. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II, and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]: Geneva, Switzerland, 81: 'As the scale and pace of sea level rise accelerate beyond 2050, long-term adjustments may in some locations be beyond the limits of current adaptation options and for some small islands and low-lying coasts could be an existential risk.'

The Court stated that the reasons for the application could not be included in one of the grounds for applying for refugee status listed in the Geneva Convention of 1951 and that the applicant's fear of concern he would be persecuted on account of race, religion, nationality, political opinion or membership of a social group if he returned to Kiribati or in the near future, was not based on justified reasons. The Court recognized that the applicant and other Kiribati nationals were at risk, but upheld the refusal of the protection visa, finding that Australian law did not allow the situation in question to be brought within the Geneva Convention of 1951⁷³.

These two judgments in question have important similarities with respect to the applicants. Both judgments were made as a result of applications conducted by persons living in island states located in the Pacific Ocean and affected by the damage to agricultural lands and freshwater resources due to sea level rise⁷⁴. When the two judgments are compared, although it cannot be said that satisfactory solutions have been reached in terms of human rights law in both judgments, it is seen that the Australian court did not even recognize the limited settlement opportunity provided by the New Zealand court, moreover, despite concrete and close indications and scientific research that the citizens of island states in the Pacific Ocean are at risk of forced migration due to sea level rise, this migration risk is not accepted by the Australian government or is not considered serious enough⁷⁵.

The term refugee, which is included as a legal status within the scope of the Convention and its Protocol, does not clearly cover climate refugees in the wording of the Convention or its Protocol, in the objectives of the parties to the Convention, and in the practice of UNHCR. Climate refugees who do not meet the criteria in the Convention cannot obtain status in international refugee law. According to the view that climate refugees should be provided with the same level of protection regardless of whether they are international, or internal migrants, the term "refugee" is used to refer to forced migration. Climate refugees explicitly include people who are victims of climate change. People

⁷³ Refugee Status Appeals Authority New Zealand, 2000, (Refugee Appeal No. 72189-72195/2000).

⁷⁴ Emre Külüşlü, 'İklim Göçmenliği Sorununun Hukuki Boyutu' (2020) 40 (2) Public and Private International Law Bulletin, 1186.

⁷⁵ Aurelie Lopez, 'The Protection of Environmentally-Displaced Persons in International Law' (2007) 37(2) Environmental Law 365-409; Angela Williams, 'Turning the Tide: Recognizing Climate Change Refugees in International Law' (2008) 30(4) Law & Policy 515.

who are forced to migrate due to climate change, which causes greenhouse gas emissions, global warming, and sea level rise, have been called "*climate refugees*" especially since the 1997 Kyoto Protocol⁷⁶. UNHCR and the International Organisation for Migration prefer not to use the word refugee. Instead, concepts such as environmental migrants, climate change migrants, or *environmentally displaced persons* are proposed⁷⁷.

The definition of a refugee in the 1951 Geneva Convention was established taking into account the conditions at the time. Of course, in this period, the main concern of the countries that were heavily damaged after World War II was to revitalize their weak economies. Consequently, factories, production, and consumption are read as indicators of economic vitality and development, and environmental issues are seen as a secondary problem area. The effects of climate change were not foreseen in 1951. This unpredictable impact manifests itself intensely in human life. A clearly recognized definition of "refugee" in an international source on climate refugees will help to take steps to protect climate refugees. Since the protection to be provided to people who are forced to migrate due to climate change should be comprehensive and continuous, innovative, functional, and practical solutions are required. At the same time, there is also an opinion that suggests that forced migration due to climate change should not be ignored in the form of international or national migration, otherwise many climate migrants who have to migrate internally will remain unprotected. As a result, climate refugees, like other types of refugees, should be provided with some form of international protection and their fundamental human rights should be guaranteed⁷⁸. The reason behind the demand for this guarantee is that the problems and vulnerability faced by climate refugees are no different from other refugees.

II. VARIOUS DECISIONS AND PRACTICES ON THE LEGAL STATUS OF CLIMATE REFUGEES

There is no international treaty in existing international law that regulates the situation of persons who have migrated for climate-related reasons⁷⁹. Climate

⁷⁶ Islam, 219,221.

⁷⁷ UNHCR Koko Warner, 'In Search of Shelter: Mapping the Effects of Climate Change on Human Migration and Displacement' <https://www.ciesin.columbia.edu/documents/clim-migr-report-june09_final.pdf> accessed 7 July 2023.

⁷⁸ Islam, 237,240.

⁷⁹ Atapattu, 40.

change concerns a wide range of human rights, including internationally protected social and economic rights, migrants' rights, and rights to life and property. The impacts of climate change are likely to be felt most severely by those whose rights are already relatively weakly protected. The most severe impacts of climate change are expected to occur in the world's poorest countries. Under human rights law, the primary duty of action for violations of fundamental rights and freedoms lies with the individual's own state. However, even though greenhouse gas emissions in more vulnerable and undeveloped countries are lower due to lack of economic resources and infrastructure, it is still relatively undeveloped countries that will suffer the most from the devastating effects of climate change. Emergency conditions, which are more difficult to control, limit the protection and fulfillment of human rights⁸⁰.

The international community is generally not in favor of a new treaty. Some states believe that there are already many environmental treaties. However, some people in the doctrine are drafting treaties. These draft treaties are human rights treaties rather than environmental treaties. The need for a new treaty is based both on concrete geographical data and mostly on human rights law. Geographical data is not very controversial, with exceptions. There are numerous studies showing that environmental disasters are becoming increasingly dangerous⁸¹. A similar relationship between the Internet and cybercrimes can be read as a new change in the content of refugees with environmental disasters and climate change. Because law is not a rigid and frozen discipline. It is related to the age and society in which it is lived and both affects and is affected by it.

1. Climate Refugees in the UN Human Rights Committee's Teitiota Resolution

The Teitiota decision issued by the New Zealand High Court⁸² is one of the most fundamental and important decisions on climate refugees. The Court rejected the application of Ioane Teititota, who wanted to seek asylum and refugee status in New Zealand for climate change-related reasons. Arriving in New Zealand in 2007, Teitiota and her family's residence permit expired in 2010, making their

⁸⁰ Stephen Humphreys 'Introduction: Human Rights and Climate Change' ed. Stephen Humphreys, *Human Rights and Climate Change* (Cambridge University Press 2010) 1,8.

⁸¹ Michel Prieur, 'Towards an International Legal Status of Environmentally Displaced Persons' Simon Behrman and Avidan Kent (eds.) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (1st edn, Routledge 2018) 234.

⁸² *Ioane Teitiota v. The Chief Executive of the Ministry of Business, Innovation and Employment*, NZSC 107 (SC 7-2015).

stay in the country unlawful. Citing climate change and sea level rise, Teitiota claimed that he was a forced migrant from the island of Tarawa in the Republic of Kiribati and sought protection from the New Zealand government. As a result, Teitiota was not granted refugee status and was deported.

In 2002 the applicant and his family moved to a traditional residence in a village in Tarawa. This residence had no sewerage service. As the capital city of Tarawa provided many state services, in particular health care, the city became overcrowded. According to the author, the sea level has risen, the water is polluted and drinking water is insufficient for the growing population, erosion has made the soil infertile and a housing crisis has emerged. The applicant alleged that it was widely believed that there was no future for life in the country and that the State lacked the power to prevent it. The New Zealand Immigration and Protection Tribunal rejected his asylum application and the New Zealand Court of Appeal similarly rejected his claims⁸³. Thus, it is clear from the decisions of the courts that the applicant was not recognized as a refugee.

When the Court examined Article 6 of the UN Covenant on Civil and Political Rights, which regulates the right to life, it found that the state had fulfilled its positive obligation by taking steps to protect the right to life and that there was no act or omission by the state to arbitrarily deprive persons of their right to life⁸⁴. According to the Court, there was no concrete and serious evidence that access to drinking water and food or the cultivation of crops was impossible or that environmental conditions were so dangerous as to threaten human life. Moreover, it stated that there was no concrete evidence that the Kiribati State had failed to take the necessary steps to protect its citizens, and therefore it did not find the concrete indications of the risk sufficient that Teitiota would face serious harm if he sent back to his country⁸⁵.

⁸³ Sibel Safi, 'Ioane Teitiota Kiribati / Yeni Zelanda Davası ve BM İnsan Hakları Komitesi'nin İklim Mültecileri ile İlgili Tarihi Kararı' (2020) 22 (2) Dokuz Eylül University The Journal of Faculty of Law 522,526.

⁸⁴ Ioane Teitiota v. The Chief Executive of the Ministry of Business, Innovation and Employment, NZSC 107 (SC 7-2015).

⁸⁵ See, Ioane Teitiota v. The Chief Executive of the Ministry of Business, Innovation and Employment, NZSC 107 (SC 7-2015): "In relation to the Refugee Convention, while Kiribati undoubtedly faces challenges, Mr Teitiota does not, if returned, face "serious harm" and there is no evidence that the Government of Kiribati is failing to take steps to protect its citizens from the effects of environmental degradation to the extent that it can."

In its 2016 judgment on the Teitiota application, the United Nations Human Rights Committee stated⁸⁶, similar to the New Zealand Supreme Court judgment, that living conditions in Kiribati had not yet reached an unbearable level⁸⁷. The Committee examined whether the repatriation of the applicant and his family would violate Article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) on the right to life if he is sent back to his country. According to the Committee, the applicant failed to provide concrete evidence that his right to life would be seriously jeopardized if he were returned to his country. This was because the applicant had never experienced a dispute such as the land disputes he mentioned. Moreover, he would be able to find accommodation for himself and his family in his country of return⁸⁸. The decision was criticized by Duncan Laki Muhumuza, a member of the Committee who gave the opposing opinion because the state imposed an unreasonable burden of proof on the applicant regarding a real risk of violation of the right to life. According to Mr Muhumuza, there was a real and foreseeable threat to the applicant's right to life. The serious difficulties in accessing fresh water and in the cultivation of crops in the country, where life is largely based on agriculture, demonstrate that the right to life in accordance with human dignity, which the Convention seeks to protect, cannot be achieved⁸⁹.

As a matter of fact, although the Committee, like the Court, found the applicant's allegations reasonable, it could not find a legal basis within the 1951 Geneva Convention on the basis of which it could grant the applicant international protection status. The Committee stated that the applicant did not have the status of a person entitled to protection under the National Covenant on Civil and Political Rights⁹⁰. As it can be seen, the Committee's decision is a superficial interpretation of its judgment, and even if it recognizes that the applicant does not have a habitable and sustainable climate and habitat, it does not see this as a threat to life. However, although the Committee gave an opinion that there was

⁸⁶ UN Human Rights Committee, 'Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2728/2016' CCPR/C/127/D/2728/2016.

⁸⁷ Mehtap Kaygusuz Akbay, 'Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin Teitiota Kararının Ardından "İklim Mültecileri"' (2021) 23 (1) Dokuz Eylül University The Journal of Institute of Social Sciences 234,235.

⁸⁸ Safi, 525,526.

⁸⁹ UN Human Rights Committee, 'Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2728/2016' CCPR/C/127/D/2728/2016, 19,20.

⁹⁰ UN Human Rights Committee, 20.

no violation of Article 6 of the Convention, it did not find the application inadmissible and examined it on its merits. This situation shows that there is a possibility of a decision in favor of persons who have been forced to migrate due to climate change if it is concluded that living conditions have become unbearable due to climate change in possible future applications since the Committee found that even though meeting the requirements is hard, the principle of non-refoulment may apply to climate refugees⁹¹.

2. Recommendation of the Inter-American Court of Human Rights on Climate Urgency

In its Recommendation on Climate Urgency⁹², the Inter-American Court of Human Rights imposes significant obligations on states with regard to the protection of climate refugees. Within this respect, the Court provided that states should minimize the impact of harmful consequences on human rights to the extent possible while fulfilling some of these obligations⁹³. Emphasizing the necessity of adopting a human rights-based approach in the implementation of international commitments on environmental law and climate change, the Court underlined that measures should be taken to build and strengthen capacity to increase awareness of climate change, particularly in island and coastal states.

The Court stated that sea levels have risen by an average of 2 to 4 cm per year for the last 33 years, exposing coastal populations dependent on freshwater resources, tourism, and agriculture to serious risks such as unhealthy and inadequate food, forced migration, disease, and death. According to the Court, people living in poverty, homelessness, or informal settlements are more susceptible to the effects of climate change, both immediate and long-term. For this reason, states have the responsibility to create all necessary public policies and take measures in order to better protect the human rights of the poor living in urban and rural areas in a remedial manner. The Court also referred to the

⁹¹ Mariya Aleksandrova, Benjamin Schraven, and Diogo Serraglio, 'A real game changer? The implications of the UN's ruling on 'climate refugees'.' <<https://www.die-gdi.de/en/the-currentcolumn/article/the-implications-of-the-uns-ruling-on-climate-refugees-1/>> accessed 5 October 2023.

⁹² Climate Emergency: Scope of Inter-American Human Rights Obligations, IACHR (Res. No. 3/2021).

⁹³ IACHR, 'States must take action to limit the anthropogenic emission of greenhouse gases, which also concerns the obligation to regulate the activities and policies that produce it, in order to prevent as much as possible, the effects on the rights of people.'

principle of non-refoulement and stated that States must act fairly in granting immigration status.

3. Recommendation of the International Tribunal for the Law of the Sea on Climate Change and International Law

Established in 1990 to defend small island states and cooperate against climate change, the members of the Alliance of Small Island States, Antigua and Barbuda and Tuvalu, established a commission with the treaty they signed at the United Nations Climate Summit (COP 26) held in Glasgow, Scotland in 2021⁹⁴. Article 2, paragraph 2 of the Treaty⁹⁵ establishing the Commission gives the Commission the right to seek advisory opinions from the International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS) on matters covered by the 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea.

Within this context, ITLOS issued Resolution No. 31 on Climate Change and International Law⁹⁶ upon the request of the Small Island States Commission for a recommendation on sea level rise due to climate change and the measures to be taken in this regard. In this resolution, ITLOS provides an in-depth analysis of sea level rise. The resolution firstly addresses why sea level rise poses a serious risk. Sea level rise, floods and storms, salinity fluctuations, and acidification cause damage in various sectors. Four types of damages are mentioned: physical, socio-economic, cultural integrity, and biodiversity. Adverse effects on nutritional conditions and pandemics constitute the physical adversities that will occur due to sea level rise.

ITLOS referred to the issue of climate refugees by referring to the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) Report and stated that migrations are predicted to be seen as the mentioned damages that make coastal

⁹⁴ Canada Partnership for International Justice (CPIJ-PCJI), ‘Antigua and Barbuda and Tuvalu to seek Justice for Climate Change damage before International Courts,’ <<https://cpj-pcji.ca/antigua-and-barbuda-tuvalu-seek-justice-for-climate-change-damage/>> accessed 08 August 2023.

⁹⁵ Agreement for the Establishment of the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law, <<https://cpj-pcji.ca/wp-content/uploads/2021/11/Agreement-for-the-establishment-of-COSIS.pdf>> accessed 08 August 2023.

⁹⁶ ITLOS: Request for an Advisory Opinion Submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law (Case No. 31).

areas uninhabitable. According to the IPCC Report⁹⁷ published in 2023, risks and losses in coastal areas are increasing due to erosions, rising waves, and floods, and the increase is expected to continue. According to the IPCC, almost half of the coastal wetlands have disappeared in the last 100 years as a result of sea level rise. Moreover, coastal regions are exposed to or at risk of losing their basic infrastructure (houses, workplaces, transport, health, energy, and other systems). This situation also negatively affects the tourism sector. It is no longer suitable for agricultural use due to the increase in the salinity and acidification of water, which makes drinking water undrinkable as well as the destruction of arable lands. As a result of the increase in temperature, acidification of water, and disruption of the food chain, there is a noticeable decrease in the quantity and quality of fishery resources. Acidification also negatively affects the marine ecosystem. 44% of shellfish species are recognized as threatened with extinction. Other animal species and humans who feed on poisoned plants and animals are seriously harmed by this situation. Despite all these damages and negative impacts, one-third of the world's population, mostly people in underdeveloped countries and small island developing states, still do not have access to early warning systems to protect them from the negative impacts of climate change⁹⁸.

ITLOS also interpreted some related articles of the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) in the Resolution. It stated that in accordance with Article 194 of UNCLOS, states have certain obligations to prevent, reduce, and control pollution of the marine environment. According to Article 235 of UNCLOS, states have an obligation to formulate and implement effective solutions: This obligation should be determined on a case-by-case basis, taking into account the relevant characteristics of the marine environment in relation to climate change. Appropriate and effective solutions are required to be created and implemented, taking into account the urgency, the complexity of scientific data, the irreversible nature and global character of climate change, and in particular the inequalities between developed and developing countries.

In its Recommendation, ITLOS emphasized the importance of adaptation measures to protect coastal areas against the harmful effects of tides and waves, which are increasing with climate change, destroying the coastline, negatively

⁹⁷ IPCC, Synthesis Report of the IPCC Sixth Assessment Report (AR6) – Longer Report, (2023) <https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf> accessed 08 August 2023.

⁹⁸ UN, “The ocean – the world’s greatest ally against climate change”, <<https://www.un.org/en/climatechange/science/climate-issues/ocean>> accessed 08 August 2023.

affecting the local population, and weakening the economy. ITLOS considers the construction of solid seawalls that can block landward advancing water waves and the promotion of early warning systems where coastal populations can tangibly recognize climate hazards and contribute to the prevention of these risks as concrete and effective measures that can be taken in this regard.

4. Situation of Climate Refugees in Various Countries

As in the international arena, the status of climate refugees is uncertain in EU law. The Temporary Protection Directive 2001/55/EC of 20 July 2001, prepared by the Council of the EU, sets out the principles to be applied in the event of a mass entry of people displaced in third countries into Member States. In order to obtain temporary protection status, the applicant must be in a situation of regional violence or armed conflict, be at grave risk as a result of systematic or generalized violations of human rights, or the victims must be displaced persons. Therefore, the EU Temporary Protection Directive does not mention climate or environmental factors. However, Article 7 of the Temporary Protection Directive provides that Member States may extend the scope of temporary protection status in favor of individuals. This provision may enable the Directive to be interpreted in favor of climate refugees through an expansive interpretation⁹⁹.

In addition to the definition of refugee, the Swedish Aliens Act also includes "persons in need of protection other than refugee status"¹⁰⁰. These persons should not be able to return to their country for some other reasons or due to environmental disasters. Therefore, it seems that climate refugees are protected by creating a different status, although they do not qualify as refugees. In the USA, Temporary Protection Status has been established for persons harmed by natural disasters, and it is stipulated that temporary protection status may be granted to persons "due to temporary paralysis of living conditions because of earthquakes, floods, droughts, and similar environmental disasters, or because a foreign state is not in a position to cope with the return of its citizens to its country as a result of environmental disasters"¹⁰¹. It seems unlikely that countries that

⁹⁹ Ekşi, 'İklim', 17,19.

¹⁰⁰ Swedish Aliens Act (2005:716) Chapter 4. Refugees and persons otherwise in need of protection, Section 1.

¹⁰¹ Immigration and Nationality Act of U.S.A [1952] Sec. 244 'Temporary protected status'.

have made separate arrangements will include climate refugees in the definition of refugee in the 1951 Convention¹⁰².

Although there has not been a widespread solution to the issue yet, it cannot be said that the international arena is completely indifferent to the legal status of climate refugees. Many different views have been put forward to resolve this issue¹⁰³. In the Council of the European Union, it was proposed to establish a Framework Convention for the Recognition of Status and Rights of Environmental Migrants, which includes the right of climate refugees to a healthy and safe environment, and an additional protocol to be added to the European Convention on Human Rights¹⁰⁴.

5. An Updated Draft Convention on Climate Refugees

It is estimated that the number of climate-induced forced migrants will increase in the future. UNHCR¹⁰⁵ estimates that in 1995 there were 2.5 million climate change-related migrants, this number reached 50 million in 2010, and in 2050, the number of climate change-related migrants will reach 200 million. Some proposals have been put forward to solve the problem of climate refugees, which was neglected in the 1951 Geneva Convention. Members of the University of Limoges in France (CRIDEAU) and the Centre for International Comparative Environmental Law (CIDCE), an international NGO, have tried to solve the problem of climate refugees through an attempt to create a draft convention. In 2005, a seminar on "environmental refugees" was organized in Limoges. As a result of the seminar, a paper was published in the 4th issue of the *Revue Européenne de droit de l'environnement* in 2006. The seminar called for the creation of an international convention to fill the existing legal gap on climate refugees. Subsequently, a draft convention created by CIDCE and CRIDEAU created a special status and regulated some rights that climate refugees would have. These rights were inspired by existing refugee law regulations¹⁰⁶.

¹⁰² Ekşi, 34,41.

¹⁰³ Mustafa Karayığit, Merve Kılıç, 'The Legal Status and Protection of Climate Refugees in the EU' (2021) 11 (2) Akdeniz University the Journal of Faculty of Law 22.

¹⁰⁴ Parliamentary Assembly, 'Drafting an additional protocol to the European Convention on Human Rights concerning the right to a healthy environment'. (Rec. 1885,2009).

¹⁰⁵ UNHCR 'What we do' <<https://www.unhcr.org/climate-change-and-disasters.html>> accessed 1 July 2023.

¹⁰⁶ Prieur, 233,242.

The Draft Convention has not yet been translated into Turkish but is available in English, French, and Spanish on the official website of CIDCE¹⁰⁷. The Draft Convention draws attention to climate change and states that climate change-related events directly affect the right to life of individuals. For this reason, individuals, families, groups, and populations are migrating and it is stated that it is the duty of the international community to support ecologically damaged states. Article 7 of the Draft Law refers to the prohibition of discrimination and Article 8 to the prohibition of refoulement. Unlike the existing refugee law regulations, the Draft does not define these persons as refugees in the technical sense, but as displaced persons. The scope of protection in the Draft Law includes international migrants as well as internally displaced persons.

Article 1 of the Draft Convention states that the purpose of the Convention is to protect the fundamental rights of persons who cannot be included in any international protection status and who are displaced for environmental or climate change-related reasons. According to Article 22 of the Draft Convention, people who have been forced to relocate for environmental reasons are defined as individuals, families, and groups who have faced a sudden or gradual environmental disaster that has definitely affected their living conditions and have been displaced due to this disaster¹⁰⁸.

In the Draft Convention, there is no additional regulation on the rise of sea levels, pollution of the seas, and the related negative consequences or the situation of persons living in the island state. Only the general principles of international migration law are referred to and a general framework is drawn regarding the rights that climate refugees will have was drawn up. Some of the prominent rights granted to climate refugees in the Convention are the right to information and participation (Article 9), the right to travel (Article 10), and the right to citizenship (paragraph 1 of Article 13). Article 12 also addresses some of the common rights of internal and external IDPs. Some of these rights include access to water and food, meeting basic needs, housing, labour, and education. Although the type of rights is comprehensive, it can be said that a general

¹⁰⁷ See, CIDCE: “Environmentally Displaced Persons,” <https://cidce.org/en/environmentally-displaced-persons/> accessed 16 August 2023; “Second session of the Intergovernmental Negotiating Committee to develop an international legally binding instrument on plastic pollution, including in the marine environment,” www.cidce.org accessed 16 August 2023: The Draft Convention consists of 6 parts: I. Dibace, II. Objectives, definitions and scope, III. Principles and basic obligations, IV. Production, consumption and waste, V. Trade, control, inspection and plastic-free zones, VI. Information, training, cooperation and implementation.

¹⁰⁸ Prieur, 234,239.

regulation has been made in terms of content. For example, in paragraph 9 of Article 12 regulating the right to work, it is stated that climate refugees shall have the right to work under the same conditions as other working persons. It seems to be left to the states whether certain restrictions such as obtaining a work permit or quota limitations will be imposed on their right to work.

SONUÇ

This study, which chooses the status of those who have to migrate due to climate change as a subject of discussion in the international arena, is hesitant to reach a definite conclusion due to the fact that the academic discussion around the problem in question is relatively recent and not based on a very large collection and that the legal debate has not yet been finalized. In the study, the legislation and conceptual framework related to the subject are analyzed and a framework is tried to be established regarding the literature on the status of the concept of climate refugee.

The lack of drawing boundaries about the concept of a climate refugee is due to the pressure of variables such as globalization, increasing industrial production and population growth, global warming, storms, floods, drought, and famine leading to more disasters and an increase in the number of people affected by these disasters and therefore forced to migrate, thereby causing mass migrations.

The first emergence of the concept of climate refugees lies behind the fact that people are forced to migrate collectively to places where they can live a better life with the rise in sea levels due to climate change. Coastal regions and island countries are more rapidly and particularly affected by climate change. According to studies conducted by UNHCR, the number of people forced to migrate due to climate change is expected to reach 200 million in 2050. As the case of Kiribati shows, the possible risk of the island countries being submerged due to climate change affects the lives of millions of people and actually puts them under the threat of statelessness in the not too distant future.

In order to prevent forced and mass migration because of climate change, the priority step that states will take is to make investments and regulations aimed at minimizing the consequences of disasters caused by climate change. Other steps that states can take in this regard are to cooperate globally to conclude international agreements that will provide comprehensive protection to people displaced by climate change and to assist relatively disadvantaged and

vulnerable states and their citizens in terms of climate¹⁰⁹. However, it should be taken into account that there is no binding regulation that would force these states to act in this direction and provide a basis for providing protection to the persons in question.

Within the frame of climate change and natural disasters, there are a number of steps that states can take to provide full protection to forced migrants can be mentioned. The steps to be taken by states by coming together and cooperating will be more realistic in resolving this issue. In addition to the creation of an international protection status by making use of existing human rights and refugee law regulations, efforts to reduce the consequences of climate change-related disasters can also be fulfilled through the efforts and cooperation of states¹¹⁰.

There is no comprehensive international legal arrangement involving the participation of a large number of states to protect people who migrate from island countries due to climate change, especially with rising sea levels. The main reason behind the absence of this regulation and the reluctance of states to make a regulation in favor of climate refugees is that there are too many regulations on international protection and the indifference of states to a new regulation that would bind them. In addition, such a regulation would impose an additional economic burden on states.

BIBLIOGRAPHY

Akbay MK, 'Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin Teitiota Kararının Ardından "İklim Mültecileri"' (2021) 23 (1) Dokuz Eylül University The Journal of Institute of Social Sciences 223

Akkutay Aİ, *Diplomatik Koruma ve İnsan Hakları İlişkisi*, (Adalet Yayınevi 2013)

Arsava AF, 'Egemenlik ve Koruma Sorumluluğu' (2011) 15 (1) The Journal of Gazi University Faculty of Law 101

¹⁰⁹ Atapattu, 47.

¹¹⁰ Madeline Garlick, Marine Franck and Erica Bower, 'Enhancing Legal Protection for People Displaced in The Context of Disasters and Climate Change' Simon Behrman and Avidan Kent (eds.) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (1st edn, Routledge 2018) 124.

- Atapattu SA, 'A new category of refugees? 'Climate refugees' and a gaping hole in international law,' Simon Behrman and Avidan Kent (eds.) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?*, (1st edn , Routledge 2018) 34
- Bacaian LE, 'The Protection of Refugees and Their Right to Seek Asylum in the European Union' (2011) 70 Institut Européen De L'université De Genève Collection Euryopa 1
- Behrman S, and Kent A, 'Overcoming the Legal Impasse? Setting the scene' Simon Behrman and Avidan Kent (eds.) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (1st edn, Routledge 2018) 3
- Caney S, 'Climate Change, Human Rights and Moral Thresholds' Stephen Humphreys (ed.), *Human Rights and Climate Change* (Cambridge University Press 2010) 69
- Cooper JB 'Environmental Refugees: Meeting the Requirements of the Refugee Definition' (1998) 6 (2) New York University Environmental Law Journal 480
- Docherty B, and Giannini T, 'Confronting a Rising Tide: A Proposal for a Convention on Climate Change Refugees' (2009) 33 Harvard Environmental Law Review 349
- Duymaz SY, 'İklim Değişikliği, Afetler ve İnsan Hakları: Çevresel Zorunlu Göç' (Doctoral Thesis, Marmara University Institute of Social Sciences, 2019)
- Ekşi N, 'Yeni Zelanda Mülteci Statüsü Belirleme İtiraz Mercii'nin Ekonomik ve Çevresel Faktörler Sebebiyle Mülteci Statüsünün Kazanılmayacağına İlişkin Kararı' (2011) 20 (1) İKÜHFD 219
- 'İklim Mültecileri' (2016) 2 (2) The Journal of Migration Research 10
- Erdoğan M, Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Temel Hak ve Özgürlüklerin Yorumu (Doctoral Thesis, Gazi University Institute of Social Sciences, 2019)
- Garlick M, Franck M and Bower E, 'Enhancing Legal Protection for People Displaced in The Context of Disasters and Climate Change' Simon Behrman and Avidan Kent (eds.) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (1st edn, Routledge 2018) 118

- Gedik Ö, *Anayasa Mahkemesi Kararlarının Yorum Yöntemleri Açısından İncelenmesi*, (Doctoral Thesis, Marmara University Institute of Social Sciences, 2013)
- Güner NÖ, ‘Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Mültecilerin Haklarının Korunmasındaki Rolü’ (2016) 2 (2) *The Journal of Migration Research* 212
- Stephen Humphreys ‘Introduction: Human Rights and Climate Change’ Stephen Humphreys (ed.), *Human Rights and Climate Change* (Cambridge University Press 2010) 1
- ‘Competing Claims: Human Rights and Climate Harms’ Stephen Humphreys (ed.), *Human Rights and Climate Change* (Cambridge University Press 2009) 35
- Islam R, ‘Climate Refugees and International Refugee Law’ Rafiqul Islam and Jahid Hossain Bhuiyan (eds.), *An Introduction to International Refugee Law* (1st edn, Martinus Nijhoff Publishers 2013) 215
- Kanlı İB, ve Başköy D, ‘Küreselleşme ve Çevre Sorunları Bağlamında Göç: İklim Mültecileri’ (2018) 6 (3) *The Journal of Political, Economic and Management Research* 21
- Karayiğit M, Kılıç M, ‘The Legal Status and Protection of Climate Refugees in the EU’ (2021) 11 (2) *Akdeniz University the Journal of Faculty of Law* 13
- Külüşlü E, ‘İklim Göçmenliği Sorununun Hukuki Boyutu,’ (2020) 40 (2) *Public and Private International Law Bulletin* 1175
- Lopez A, ‘The Protection of Environmentally-Displaced Persons in International Law’ (2007) 37(2) *Environmental Law* 365
- Mahato A, ‘Climate Change and its Impact on Agriculture’ (2015) 4 (4) *International Journal of Scientific and Research Publications* 2250
- Mayer B, ‘Who Are “Climate Refugees”? Academic Engagement in The Post-Truth Era’ Simon Behrman and Avidan Kent (eds.) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (1st edn, Routledge 2018) 89
- Molu E, ‘Avustralya Mülteci Temyiz Mahkemesi’nin İklim Değişikliklerinin Kiribati Vatandaşına Mülteci Statüsü Kazandırmayacağına İlişkin 10 Aralık 2009 Tarihli Kararı’ (2011) 20 (1) *İKÜHFD* 225

- Mutter JC and Barnard K M, 'Climate Change, Evolution of Disasters & Inequality' Stephen Humphreys (ed.), *Human Rights and Climate Change* (Cambridge University Press 2010) 272
- Ozmehmet E, 'Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları' (2008) 3 (12) Yaşar University E-Journal 1853
- Pazarıcı H, *Uluslararası Hukuk*, (Ankara: Turhan Kitabevi 2021)
- Prieur M, 'Towards an International Legal Status of Environmentally Displaced Persons' Simon Behrman and Avidan Kent (eds.) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (1st edn, Routledge 2018) 233
- Safi S, 'Ioane Teitiota Kiribati / Yeni Zelanda Davası ve BM İnsan Hakları Komitesi'nin İklim Mültecileri ile İlgili Tarihi Kararı' (2020) 22 (2) Dokuz Eylül University The Journal of Faculty of Law 509
- Shacknove AE, 'Who is a Refugee?' (1985) 95 (2) *Ethics* 274
- Tekin E, 'Uluslararası Hukuk Bağlamında İklim Mültecilerinin Korunması Sorunu' (2020) 147 *TBB Journal* 313
- Tufan MZ, Özel C, 'Sürdürülebilirlik Kavramı ve Yapı Malzemeleri İçin Sürdürülebilirlik Kriterleri' (2018) 1 (2) *The Journal of International Sustainable Engineering and Technology* 6
- Tüyen Z, 'İşletmelerde Sürdürülebilirlik Kavramı ve Sürdürülebilirliği Etkileyen Etmenler' (2020) 19 (37) *İstanbul Ticaret University the Journal of Social Sciences* 921
- Vliet J, 'Climate Refugees: A legal mapping exercise' Simon Behrman and Avidan Kent (eds.) *Climate Refugees: Beyond the Legal Impasse?* (1st edn, Routledge 2018) 16
- Williams A, 'Turning the Tide: Recognizing Climate Change Refugees in International Law' (2008) 30 (4) *Law&Policy* 502
- Wyman KM, 'Responses to Climate Migration' (2013) 37 *Harvard Environmental Law Review* 167

Others:

- United Nations General Assembly, dated on 8 July 2022 (A/RES/76/300). Agreement for the Establishment of the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law, <<https://cpj->

pcji.ca/wp-content/uploads/2021/11/Agreement-for-the-establishment-of-COSIS.pdf> accessed 08 August 2023

Aleksandrova M, Schraven B, and Serraglio D, ‘A real game changer? The implications of the UN’s ruling on ‘climate refugees’.’ <<https://www.die-gdi.de/en/the-currentcolumn/article/the-implications-of-the-uns-ruling-on-climate-refugees-1/>> accessed 5 October 2023

UN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), 1992 <https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/webmenu/webmenu12421_1.pdf> accessed 18 August 2023

Canada Partnership for International Justice (CPIJ-PCJI), ‘Antigua and Barbuda and Tuvalu to seek Justice for Climate Change damage before International Courts,’ <<https://cpj-pcji.ca/antigua-and-barbuda-tuvalu-seek-justice-for-climate-change-damage/>> accessed 08 August 2023

CIDCE: “Environmentally Displaced Persons,” <<https://cidce.org/en/environmentally-displaced-persons/>> accessed 16 August 2023

Climate Emergency: Scope of Inter-American Human Rights Obligations, IACHR (Res. No. 3/2021)

Duarte Agostinho and Others v. Portugal and Others, (2022) Council of Europe Commissioner for Human Rights Application No. 39371/20

Duarte Agostinho and Others v. Portugal and 32 Other States, <<https://climatecasechart.com/non-us-case/youth-for-climate-justice-v-austria-et-al/#:~:text=On%20September%20%2C%202020%2C%20six,to%20take%20more%20ambitious%20action.>> accessed 5 October 2023

Gabcikovo-Nagymaros Project (Hungary v Slovakia), [1997] ICJ Rep 92

Immigration and Nationality Act of U.S.A. [1952] Sec. 244 ‘Temporary protected status’

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR), 1966

ITLOS: Request for an Advisory Opinion Submitted by the Commission of Small Island States on Climate Change and International Law (Case No. 31)

Ioane Teitiota v. The Chief Executive of the Ministry of Business, Innovation and Employment, NZSC 107 (SC 7-2015)

IPCC, Synthesis Report of the IPCC Sixth Assessment Report (AR6) – Longer Report, (2023)
<https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_LongerReport.pdf> accessed 08 August 2023

IPCC, 2023: Sections. In: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee and J. Romero (eds.)]: Geneva, Switzerland, 81

Human Rights Association, UN General Assembly Resolution: ‘Bir İnsan Hakkı Olarak Güvenli, Temiz, Sağlıklı ve Sürdürülebilir Çevre Hakkı,’
<<https://www.ihd.org.tr/bm-ilke-karari-bir-insan-hakki-olarak-guvenli-temiz-saglikli-ve-surdurulebilir-cevre-hakki/>> accessed 16 August 2023

Massachusetts v. EPA, 549 U.S. 497 (2007)

Geneva Convention on the Legal Status of Refugees, 1951

OECD ‘Local-National Climate Policy Linkages’
<<https://doi.org/10.1787/9789264091375-13-en> 197>, 225 accessed 23 May 2023

Parliamentary Assembly, ‘Drafting an additional protocol to the European Convention on Human Rights concerning the right to a healthy environment’. (Rec. 1885,2009)

Refugee Status Appeals Authority New Zealand, 2000, (Refugee Appeal No. 72189-72195/2000)

Stockholm Declaration: Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment, 1972

Swedish Aliens Act (2005:716) Chapter 4. Refugees and persons otherwise in need of protection, Section 1

T.R. The Ministry of Foreign Affairs ‘United Nations Framework Convention on Climate Change’ <<https://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-erceve-sozlesmesi.tr.mfa>> accessed 7 July 2023

T.R. The Ministry of Foreign Affairs ‘Paris Agreement,’ <<https://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa>> accessed 7 July 2023

The submission of Maldives to UNHCHR under Human Rights Council Resolution, ‘Human Rights and Climate Change’ <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/ClimateChange/Submissions/Maldives_Submission.pdf> accessed 7 July 2023

UN: ‘Conferences Environment and Sustainable Development’ <<https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992>> accessed 16 August 2023

UN, ‘The ocean – the world’s greatest ally against climate change’, <<https://www.un.org/en/climatechange/science/climate-issues/ocean>> accessed 08 August 2023

UN Human Rights Committee, ‘Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2728/2016’ CCPR/C/127/D/2728/2016

UNHCR: ‘Cartagena Declaration’ <<https://www.unhcr.org/media/cartagena-declaration-refugees-adopted-colloquium-international-protection-refugees-central>> accessed 5 October 2023

UNHCR Koko Warner, ‘In Search of Shelter: Mapping the Effects of Climate Change on Human Migration and Displacement’ <https://www.ciesin.columbia.edu/documents/clim-migr-report-june09_final.pdf> accessed 7 July 2023

UNHCR: ‘OAU Convention’ <<https://www.unhcr.org/media/oau-convention-governing-specific-aspects-refugee-problems-africa-adopted-assembly-heads>> accessed 4 October 2023

UNHCR ‘What we do’ <<https://www.unhcr.org/climate-change-and-disasters.html>> accessed 1 July 2023

UNFCCC ‘Conference of the Parties (COP)’ <<https://unfccc.int/process/bodies/supreme-bodies/conference-of-the-parties-cop>> accessed 4 July 2023

U.S. Environmental Protection Agency ‘Climate Change Indicators in the United States’ <https://www.epa.gov/sites/production/files/2016-08/documents/climate_indicators_2016.pdf> accessed 23 May 2023

U.N. General Assembly Resolutions 2994/XXVII, 2995/UVII and 2996/XXII (15 December 1972)

United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, (16 June
1972)